

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

RAPPORT 2018:25

Boverkets andra nulägesbeskrivning

– en del av romsk inkludering 2012–2032

Boverkets andra nulägesbeskrivning

– en del av romsk inkludering 2012–2032

Titel: Boverkets andra nulägesbeskrivning
– en del av romsk inkludering 2012 – 2032
Rapportnummer: 2018:25
Utgivare: Boverket, juni, 2018
Upplaga: 1
Tryck: Boverket internt
ISBN tryck: 978-91-7563-567-7
ISBN pdf: 978-91-7563-577-4
Diarienummer: 2741/2017
Rapporten kan beställas från Boverket.

Webbplats: www.boverket.se/publikationer
E-post: publikationsservice@boverket.se
Telefon: 0455-35 30 00
Postadress: Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona

Rapporten finns i PDF-format på Boverkets webbplats.
Den kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Förord

Boverkets nulägesbeskrivning är en del av regeringens strategi för romsk inkludering 2012–2032 och syftar till att ge en uppdaterad bild av den romska minoritetgruppens situation på bostadsmarknaden i Sverige. Boverket följer med denna nulägesbeskrivning upp en tidigare nulägesbeskrivning från 2014.

Arbetet med nulägesbeskrivningen har skett parallellt med att Arbetsförmedlingen, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Skolverket har tagit fram nulägesbeskrivningar inom sina respektive samhällsområden. Samtliga är underlagsrapporter till Länsstyrelsen i Stockholms län som har regeringsuppdraget att i samverkan med nämnda myndigheter och romska sakkunniga göra en nulägesbeskrivning i de kommuner som har beviljats statsbidrag för utvecklingsverksamhet inom romsk inkludering under perioden 2012–2017. Boverkets rapport bygger på intervjuer med romer, företrädare för bostadsbolag samt ansvariga för arbetet med romsk inkludering i fem av de kommuner, tre pilotkommuner och två utvecklingskommuner, som är särskilt knutna till regeringens strategi.

Författare är Helene Bogren och färdigställandet av rapporten har skett tillsammans med Rebecka Mogren och Josefina Årlemalm.

Vi vill rikta ett varmt tack till de informanter vars personliga erfarenheter och perspektiv ligger till grund för denna rapport, samt till Länsstyrelsen Stockholms arbetsgrupp som fungerat som ett bollplank under processens gång. Tack till Robert Brisenstam som granskat rapporten utifrån rollen som romsk sakkunnig och till utvecklingsledare på Länsstyrelsen i Stockholms län, Mirelle Gyllenbäck, som granskat och samordnat arbetet med nulägesbeskrivningarna.

Karlskrona, juni 2018

Göran Persson
avdelningschef

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning och läsanvisningar	8
Strategi för romsk inkludering 2012–2032	9
Arbetet med Strategin för romsk inkludering.....	9
Boverkets uppdrag inom romsk inkludering.....	10
Boverkets tidigare nulägesbeskrivning	11
Resultat	11
Ny nulägesbeskrivning 2012–2017.....	13
Uppdraget.....	13
Syfte och frågeställningar.....	13
Valt fokus.....	14
Metod	14
Centrala begrepp.....	16
Rätten till bostad	17
Ingen lagstadgad rätt till bostad	17
Diskrimineringslagen	18
Minoritetslagen	19
Sammanställning av studien.....	19
Romska informanter.....	19
Bostadsbolag.....	33
Viss kännedom om kommunens arbete med strategin för romsk inkludering	33
Aktiviteter i pilot- och utvecklingskommuner	40
Diskussion och slutsatser	43
Slutsatser	43
Behov av insatser.....	48
Är nulägesbeskrivningen ett bra sätt att följa upp inom verksamhetsområdet?.....	48
Referenser	50

Sammanfattning

Regeringen beslutade år 2012 om en strategi för romsk inkludering 2012–2032¹ med syftet att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Inom ramen för strategin har ett antal kommuner och myndigheter arbetat med olika uppdrag. Bland annat har det utsetts fem pilotkommuner under åren 2012–2015 och fem utvecklingskommuner under åren 2016–2019 som har arbetat med romsk inkludering. Fem av dessa följs upp i denna nulägesbeskrivning. De är Gävle, Göteborg, Haninge, Helsingborg och Linköping. Rapporten är en del av Länsstyrelsen i Stockholms läns nulägesbeskrivning som följer upp samtliga pilot- och utvecklingskommuner.

Syftet med nulägesbeskrivningen är att få en bild av vilka hinder och möjligheter som finns för att romers rättigheter ska tillgodoses inom området bostad, samt om de insatser som har genomförts har bidragit till strategins övergripande mål. Studien omfattar kommunbesök och intervjuer med romer, telefonintervjuer med kommunala bostadsbolag samt intervjuer och mailväxling med kommunala tjänstemän med ansvar för arbetet med romsk inkludering.

Nulägesbeskrivningen visar att romarelaterade frågor inte är synliga inom bostadssektorn. Det beror dels på att många romer väljer att inte anmäla när de utsätts för diskriminerande beteende eftersom de inte tror att de kommer att bli trodda och inte vill riskera att behöva lämna sin bostad. Det kan även bero på att grannar döljer att deras klagomål har ett antiziganistiskt inslag och att bostadsbolagen inte känner till att det förekommer diskriminerande beteende riktat mot romer inom deras bestånd. Bidragande är även att de intervjuade bostadsbolagen inte arbetar med nationella minoritetsfrågor.

Genom intervjuerna med romer framkommer att de ständigt förhåller sig till olika former av diskriminering, som direkt- och indirekt diskriminering, trakasserier och strukturell diskriminering. Det resulterar bland annat i att många väljer att dölja sin romska identitet och att man inte står upp för sina rättigheter. Det går emot minoritetspolitiken och förstärker den romska gruppens utanförskap. Det gör det även troligt att finns ett stort mörkertal gällande diskriminerande handlingar mot romer.

---

¹ Skr. 2011/12:56 En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032, <http://www.regeringen.se/49bafe/contentassets/4a3df6c115584782935d8d9efa7ab6e3/en-samordnad-och-langsiktig-strategi-for-romsk-inkludering-2012-2032-skr.-20111256> (2018-05-03)

De intervjuade bostadsbolagen lägger stor vikt vid att de tillämpar så kallad rak bostadskö och menar att det därför inte förekommer diskriminering av romer inom deras bestånd. De har inte heller fått in klagomål med någon antiziganistisk koppling. Undersökningen visar att det finns en påtaglig risk att bostadsbolagen lutar sig för mycket mot de datoriserade kösystemen och att de inte är öppna för att det kan finnas diskriminering inom deras bestånd som ledningen inte känner till. Diskriminering i samband med att man söker bostad är bara *en* del av den diskriminering som romer kan utsättas för kopplat till bostadsfrågan. Kränkningar kan även ske i själva boendet, av anställda på bostadsbolaget eller av grannar, och det finns en risk att det inte kommer till ledningens kännedom om de inte tydligt signalerar att det är en viktig fråga.

Det finns ett stort gap mellan hur de intervjuade romerna och bostadsbolagen uppfattar romernas situation på bostadsmarknaden. Bostadsbolagen ser inte att det finns någon form av diskriminering av romer i samband med uthyrningsprocessen eller inom deras bestånd, medan romerna beskriver stora, återkommande, problem med olika former av diskriminerande beteenden i samband med både bostadssökande och i boendet.

Det är viktigt att inte bara fokusera på att motverka diskriminering i lagens bemärkelse utan att arbeta bort allt beteende som kan uppfattas som diskriminerande. Man behöver också vara observant på att diskriminerande handlingar kan utföras omedvetet av personer som egentligen vill väl. Att känna till romsk kultur och antiziganismens historia, det vill säga hur den svenska staten genom historien har behandlat olika romska grupper, gör att man kan medvetandegöra och förändra nyanserna i sitt bemötande.

Arbetet med romsk inkludering har inte lett till någon förändring som avspeglar sig i romernas uppfattning om hur utbredd diskrimineringen av romer är på bostadsmarknaden eller i bostadsbolagens intresse av att arbeta med romers rättigheter. Det har dock resulterat i att frågan har lyfts fram och att några bostadsbolag känner till att kommunerna arbetar med romsk inkludering.

Boverket har under hösten 2017 tagit fram en utbildning om likabehandling av romer riktad till bostadsföretag. Nulägesbeskrivningen visar att innehållet i utbildningen stämmer väl överens med det behov som finns men att den behöver spridas mer. Intresset för utbildningen är dock hittills svagt hos bostadsbolagen.

De största hindren för att romer ska ha likvärdiga möjligheter på bostadsmarknaden år 2032 är den strukturella diskrimineringen och okunskap i frågan. Bostadsbolagen behöver förstå att de har ett ansvar i det kollektiva arbetet att arbeta med minoriteters rättigheter, öka sin kunskap

kring romsk kultur och historia, vara självkritiska kring om det förekommer antiziganism inom deras företag och bestånd, samt de samhälleliga vinsterna av att stärka upp verksamheten så att den bidrar till att minska antiziganismen. Det behöver även skapas en atmosfär där romer känner sig trygga med att visa sin romska identitet och att anmäla eventuella diskriminerande beteenden för att få bort mörkertalet, samt tillgodose romers rättigheter.

Inledning och läsanvisningar

Denna nulägesbeskrivning är en del av Strategin för romsk inkludering² och bygger på en tidigare nulägesbeskrivning³. Rapporten inleds med ett avsnitt om strategins innehåll, det arbete som genomförs kring romsk inkludering samt de uppdrag som Boverket har fått kopplat till strategin. I det andra kapitlet följer en sammanfattning av den tidigare nulägesbeskrivningens resultat. Det tredje kapitlet redogör för uppdraget att genomföra denna nulägesbeskrivning, syfte, metod, centrala begrepp etc. Fjärde kapitlet diskuterar rätten till bostad i Sverige. Det femte kapitlet presenterar resultatet av de intervjuer som har genomförts med romer, företrädare för bostadsbolag samt kommunala tjänstemän med ansvar för romsk inkludering. Slutligen följer ett kapitel med de slutsatser som kan dras utifrån undersökningen, en diskussion om behov av framtida insatser samt om nulägesbeskrivningen är ett bra sätt att följa upp arbetet med romsk inkludering.

---

² Skr. 2011/12:56 En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032.

³ Rapport 2014:27 Boverkets nulägesbeskrivning – en del av romsk inkludering 2012-2032, <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2014/boverkets-nulagesbeskrivning-romsk-inkludering.pdf> (2018-05-03)

Strategi för romsk inkludering 2012–2032

Arbetet med Strategin för romsk inkludering

I februari 2012 beslutade regeringen om en långsiktig och samordnad strategi för romsk inkludering åren 2012–2032.⁴ Strategin har sin utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna med särskild betoning på principen om icke-diskriminering. Det övergripande målet är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Genomförandet av strategin ska präglas av romsk delaktighet.

Strategin pekar ut sex prioriterade områden: utbildning, arbete, bostad, hälsa, social omsorg och trygghet, kultur och språk och civilsamhällets organisering. Målgruppen är framför allt de romer som befinner sig i ett socialt och ekonomiskt utanförskap och är utsatta för diskriminering. Kvinnor och barn är särskilt prioriterade. Strategin för romsk inkludering är vidare en förstärkning av den nationella minoritetspolitiken.

I ett inledande skede utsåg regeringen fem så kallade pilotkommuner som under 2012–2015 skulle ta fram goda exempel på arbetssätt som kunde spridas över landet. Dessa var Göteborg, Helsingborg, Linköping, Luleå och Malmö. Ett flertal myndigheter fick även i regeringsuppdrag att arbeta för romsk inkludering.

Efter avslutad pilotverksamhet utsågs ytterligare fem kommuner för att utveckla arbetet för romsk inkludering under 2016–2019. Dessa var Borås, Gävle, Haninge, Stockholm och Uppsala. Romers delaktighet och inflytande skulle säkerställas i utvecklingsarbetet, likväl en långsiktighet i arbetet, bland annat genom att integrera utvecklingsarbetet i kommunens ordinarie strukturer och verksamheter. Även under denna omgång har olika nationella myndigheter uppdrag att främja romsk inkludering.

Bostad är ett av de områden som prioriteras i strategin och bostadsfrågan pekas ut som en kärnfråga när det gäller romsk inkludering. Bostadsförhållandena påverkar individers möjligheter till arbete och utbildning samt barnens rätt och möjligheter till en stabil skolgång. Ett mål för strategin är att arbeta för att minska diskrimineringen av romer på bostadsmarknaden och att romer ska ha en likvärdig tillgång till bostad som övriga befolkningen.

---

⁴ Skr. 2011/12:56 En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032.

Romers situation på bostadsmarknaden

Under mitten av 1900-talet exkluderades romer av lokala myndigheter som aktivt försökte hindra romska familjer från att bli mantalsskrivna i kommunerna. Mantalsskrivning motsvarar dagens folkbokföring, och utan att vara mantalsskriven var det svårt att få del av sociala rättigheter såsom barnbidrag, pension⁵ samt möjlighet till skolgång.⁶ Dessutom krävdes det ofta att man var skriven i en kommun för att få stå i bostadskö, något som ledde till ett ”dödläge” där det blev nästintill omöjligt för romer att få en fast bostad. De som saknade fast bostad tvingades bo i tält och husvagnar, varifrån de ofta fördrevs av markägare.⁷

Svårigheter som romer möter på bostadsmarknaden idag är, utöver diskriminering, kopplat till ekonomisk och social utsatthet. Den långvariga diskrimineringen av romer i Sverige har lett till att många romer har dåliga förutsättningar i skolan och på arbetsmarknaden. Det kan i sin tur skapa svårigheter på bostadsmarknaden. Många romer kan exempelvis ha svårt att möta de ekonomiska krav som ställs på hyresgäster och bostadsrättsköpare. Den generella och utbredda bristen på bostäder slår troligen också hårt mot den romska gruppen, då denna situation gör det ännu svårare för grupper som är socialt och ekonomiskt utsatta att kunna hävda sig på bostadsmarknaden.

För att säkerställa romers mänskliga rättigheter i Sverige framhäver regeringen vikten av att ta ett samlat grepp om romers livssituation. Av regeringens strategi för romsk inkludering framgår att frågan om diskriminering på bostadsmarknaden bör prioriteras långsiktigt och att åtgärder för att främja romers likvärdiga möjligheter bör vidtas.

Boverkets uppdrag inom romsk inkludering

Boverket har inom ramen för Strategin för romsk inkludering 2012–2032 haft två tidigare uppdrag. Det första uppdraget löpte 2012 till 2014 och syftade till att bistå Länsstyrelsen i Stockholms län i arbetet med att ta fram en nulägesrapport. Boverkets underlagsrapport syftade till att synliggöra hur romer får tillgång till sina rättigheter på bostadsmarknaden i de fem pilotkommunerna samt att, inom området bostad, beskriva romernas situation i förhållande till målet att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som inte är rom. Uppdraget slut-

⁵ Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige – en analyserande kunskapsöversikt, s.110–111, Sjögren, David (2015). *Utkastade från lokalsamhället. Staten, kommunerna och mantalsskrivningen av romer under 1950-talet*, Historielärarnas förnings årsskrift 2015. Stockholm: Historielärarnas förening. s. 103–113.

⁶ Kommissionen mot Antiziganism (2016). *Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och i dag*, s. 44.

⁷ Antiziganism i statlig tjänst: *Socialstyrelsens behandling av romer och resande under 1900-talet*, Stockholm 2014. s.24–25.

redovisades i rapporten *Boverkets nulägesbeskrivning – en del av romsk inkludering 2012–2032*.⁸

Det andra uppdraget var ett regeringsuppdrag ställt till Boverket. Uppdraget avsåg att ta fram ett vägledningsmaterial riktat till fastighetsägare och hyresvärdar med syfte att öka kunskapen om romers situation på bostadsmarknaden samt motverka diskriminering. Arbetet skulle utföras tillsammans med ett nätverk bestående av romska representanter, samt representanter för fastighetsägare och hyresvärdar. Inom ramen för uppdraget arbetade man med medbestämmande och den produkt man tillsammans valde att ta fram var en webbutbildning som skulle ledas av romska utbildningsledare. Utbildningen erbjuds kostnadsfritt och ges på plats hos intresserade bostadsbolag och romska utbildningsledare håller i de gruppdiskussioner som är en del av utbildningen.

Uppdraget är finansierat under perioden 2016 till 2018. Utbildningen var klar under hösten 2017 och arbetet inriktas nu på att sprida materialet.

Under våren 2018 har ett bostadsbolag genomfört utbildningen. Boverket upplever att det har tagit tid att se ett genomslag men konstaterar att intresset för utbildningen ändå finns och har ökat, främst i utvecklingskommunerna där kommunen är pådrivande. Förstärkta marknadsföringsinsatser pågår under våren.

Boverkets tidigare nulägesbeskrivning

Boverkets tidigare nulägesrapport⁹ beskriver situationen för romer i de fem kommuner som ingick i pilotverksamheten för romsk inkludering 2012–2015. Dessa var Göteborg, Helsingborg, Linköping, Luleå och Malmö.

Resultat

Boverkets nulägesbeskrivning år 2014 visar att antiziganism, det vill säga diskriminerande beteende riktat mot romer, förekommer i alla de fem pilotkommuner som studeras. Genomgången visar även att det återstår mycket att göra för att regeringens mål om likvärdiga möjligheter för romer på bostadsmarknaden år 2032 ska uppnås.

---

⁸ Rapport 2014:27 Boverkets nulägesbeskrivning – en del av romsk inkludering 2012–2032.

⁹ Ibid

Boverket identifierar ett antal hinder för romer på den svenska bostadsmarknaden. Merparten av dem är generella och rör de krav som bostadsbolagen sätter upp för att hyra ut en bostad. Kraven är samma för alla, men de tenderar att drabba romer extra hårt eftersom många romer – på grund av den långvariga antiziganismen i Sverige – befinner sig långt ner i den sociala och ekonomiska skiktningen. Den långvariga diskrimineringen av romer i Sverige har lett till att många romer har dåliga förutsättningar i skolan och på arbetsmarknaden, vilket i sin tur ofta skapar svårigheter på bostadsmarknaden.

En annan del av hindren är specifika för romer och en följd av antiziganism. Det visar både de intervjuer som har genomförts med romska informanter samt anmälningar och domar i fall som har drivits av Diskrimineringsombudsmannen (DO). De trakasserier som nämns i intervjuerna är nästan uteslutande grannar, medan de som anmälts till DO ofta handlar om hyresvärdar eller fastighetsköpare. Hälften av alla DO:s domar och förlikningar om bostadsdiskriminering sedan myndigheten bildades 2009 gäller romer. De handlar om romer som har nekats tillgång till hyresrätt eller inköp av bostadsrätt, eller som har trakasserats av sin hyresvärd.¹⁰

Även den strukturella diskrimineringen utgör ett hinder för romer på bostadsmarknaden. Den strukturella diskrimineringen existerar på samhällsnivå och tar sig uttryck i oförståelse och misstänksamhet.¹¹

Den långvariga antiziganismen i Sverige har lett till en misstro hos romer mot offentliga institutioner och privata företag. Det finns en förtroendeklyfta mellan romer och hyresvärdar samt socialtjänst i samband med att man söker bostad.

Fastighetsägare och offentliga tjänstemän visar en god vilja att motverka diskriminering, men de vill inte skilja ut etniska och kulturella grupper i sitt arbete. De framhåller att de inte tar hänsyn till etnicitet eller kulturell

¹⁰ Tre av fem domar och förlikningar inom området bostad mellan 2009–2013 rör romer. En dom och två förlikningar. Diskrimineringsombudsmannen, Omed. 2006/331, Anm. 2009/1049, Anm., 2011/981.

¹¹ Strukturell diskriminering ses som en över- och underordning som genomsyrar hela samhällets organisering där grunden är ojämlik fördelning av makt, inflytande och materiella resurser. (SOU 2005:56 Det blågula glashuset – strukturell diskriminering i Sverige, <http://www.regeringen.se/contentassets/0cf1e0d4944d469bb237b6b0945d08fe/det-blagula-glashuset---strukturell-diskriminering-i-sverige-del-1---missiv-t.o.m.-kapitel-4> (2018-05-03)). I direktiven till en svensk statlig utredning skriver man att strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet avser regler, normer, rutiner, vedertagna förhållningssätt och beteenden i institutioner och andra samhällsstrukturer som utgör hinder för etniska eller religiösa minoriteter att uppnå lika rättigheter och möjligheter som majoriteten av befolkningen. Sådan diskriminering kan vara synlig eller dold och den kan ske avsiktligt eller oavsiktligt. (Kommittédirektiv (2003:118) Strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet, <http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/kommittedirektiv/strukturell-diskriminering-pa-grund-av-etnisk-grb1118> (2018-05-03))

tillhörighet i några bedömningar eller åtgärder för att alla har rätt till samma service. Boverket påpekar att detta fungerar dåligt i ett samhälle som är genomsyrat av etniska och kulturella stereotyper.

Ny nulägesbeskrivning 2012–2017

Uppdraget

Denna rapport följer upp den nulägesbeskrivning som publicerades av Boverket 2014. Rapporten är en underlagsrapport till Länsstyrelsen i Stockholms län som har ett regeringsuppdrag¹² att göra en nulägesbeskrivning i de kommuner som har beviljats statsbidrag för utvecklingsverksamhet inom romsk inkludering under perioden 2012–2017. Underlagsrapporter lämnas av Arbetsförmedlingen, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Skolverket.

Arbetet med nulägesbeskrivningen ska utgå ifrån de mänskliga rättigheterna samt ha ett jämställdhetsperspektiv. Det är viktigt att ha romska kvinnors särskilda utsatthet i åtanke då de riskerar dubbel diskriminering på grund av både kön och etnicitet.¹³ Särskilt påtagligt kan det exempelvis bli för de finskromska kvinnor som bär den traditionella kaledräkten.¹⁴ En rapport som DO tog fram 2012 visar att romska kvinnor stod för 70 procent av de cirka 230 anmälningar som inkom till Ombudsmannen mot etnisk diskriminering åren 2004–2010.¹⁵

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna nulägesbeskrivning är att få en bild av vilka hinder och möjligheter som finns för att den nationella minoriteten romers rättigheter ska tillgodoses inom området bostad, samt om de insatser som har genomförts har bidragit till strategins övergripande mål.

Frågeställningarna är:

- Hur uppfattar intervjupersonerna situationen gällande likabehandling och diskriminerande beteende av romer när det gäller processen att söka bostad samt i själva boendet?

---

¹² Ku2017/01295/DISK

¹³ Skr. 2011/12:56

¹⁴ Kaledräkten, den mest synliga och kända romska dräkten, bärs av finska romer.

<http://www.minoritet.se/kjolen-ar-en-svar-frag-a-for-mamma-och-dottrar> (2018-04-18)

¹⁵ Diskrimineringsombudsmannen. *Romers rättigheter. Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor* (2012)

- Hur ställer sig de romska intervjupersonerna till att anmäla diskriminerande beteende?
- Uppfattar intervjupersonerna att omfattningen av diskrimineringen av romer på bostadsmarknaden har förändrats under åren 2012–2017?
- Känner de kommunala bostadsbolagen till kommunernas arbete med romsk inkludering och arbetar de specifikt med romers rättigheter?
- Hur har kommunerna arbetat med romsk inkludering kopplat till fokusområdet bostad under åren 2012–2017?
- Vilket ytterligare arbete kan göras för att minska diskrimineringen av romer och tillgodose deras rättigheter?

Valt fokus

Fokus ligger på likabehandling och diskriminerande beteende både kopplat till processen att söka bostad och i själva boendet. Anledningen är att problemen med trakasserier och andra diskriminerande beteenden är utbredda inom båda dessa områden. Det omfattar såväl bostadsbolag och andrahandsuthyrare som grannar.

Metod

Nulägesbeskrivningen utgår från ett rättighetsbaserat arbetssätt vilket har som syfte att förenkla för invånare att hävda och använda sina rättigheter. Arbetet utgår ifrån att alla människor har ett oantastligt människovärde, vilket slås fast bland annat i Förenta Nationernas (FN:s) konventioner om mänskliga rättigheter.¹⁶

Rapporten bygger på intervjuer med romer, företrädare för bostadsbolag och ansvariga för arbetet med romsk inkludering i kommunerna. Samtliga delar har genomförts i samma fem kommuner – Gävle, Göteborg, Haninge, Helsingborg och Linköping. Göteborg, Helsingborg och Linköping var pilotkommuner under åren 2012–2015. Gävle och Haninge är utvecklingskommuner under åren 2016–2019.

Intervjuerna med romer genomfördes på plats i respektive kommun under veckorna 2–6, år 2018. En person i respektive kommun hade i uppdrag från Länsstyrelsen i Stockholms län att boka in intervjuer under två förbokade dagar, då samtliga involverade myndigheter gjorde kommunbesök. Målet var att nå en blandning i både kön, ålder och olika romska grupper. Intervjuerna genomfördes i rum där intervjupersonerna kunde tala ostört och intervjuerna bandades. Ljudfilerna har sedan transkribe-

¹⁶ Svenska översättningar finns i skriften FN:s konventioner om mänskliga rättigheter. http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/060621/9649d2011fd4f5bb858acf1419189c67/konventionstexter_pdfversion.pdf (2018-03-23)

rats. Totalt genomfördes 23 intervjuer fördelat på de fem kommunerna. Tre av intervjuerna genomfördes med tolk. 14 av intervjupersonerna var kvinnor och nio var män. Intervjupersonerna uppgav inte ålder, men utifrån uppgifter från de som satte samman intervjuans uppskattning var 14 unga personer, sju i medelåldern och två äldre. Intervjupersonerna uppgav inte heller vilken romsk grupp de tillhörde, men utifrån den information som gavs av de som planerade intervjuerna uppfattar Boverket att det fanns en spridning. Av anonymiserings-skäl används fingerade namn för de romska informanterna i denna rapport.

Resultaten från intervjuerna är avhängigt vilka individer som har intervjuats och det går inte att generalisera utifrån svaren. Analysen av intervjuerna visar dock att intervjupersonernas svar och berättelser går i linje med den samlade kunskap som finns inom området sedan tidigare.¹⁷

Intervjuerna med bostadsbolagen genomfördes per telefon och intervjupersonerna fick ta del av intervjufrågorna i förväg. Totalt intervjuades företrädare för sex bostadsbolag i de fem kommunerna. Intervjuerna omfattade kommunala bostadsbolag. Bostadsbolagen fick själv avgöra vem som bäst kunde svara på intervjufrågorna och de intervjuade personerna hade funktioner som bostadskonsulent med övergripande hyrespolitiska frågor och regler, affärsutvecklare integration, utvecklingsledare, förvaltningschef, bosocial utvecklingsstrateg med specifikt arbete kring integrationsfrågor samt chef för bobutik.

Information om kommunernas arbete med romsk inkludering kopplat till bostadsfrågan har samlats in genom intervjuer i samband med kommunbesöken samt genom mailkonversation. Bandade intervjuer har genomförts i två kommuner och ansvariga för arbetet med romsk inkludering har i samtliga kommuner fått berätta om sitt arbete via mail.

---

¹⁷ Se till exempel: SOU 2010:55 Romers rätt – En strategi för romer i Sverige, <http://www.regeringen.se/49bb00/contentassets/985b128c40934e16b56481fdd2a27272/romers-ratt---en-strategi-for-romer-i-sverige-sou-201055-del-1-av-2> och <http://www.regeringen.se/49bb00/contentassets/985b128c40934e16b56481fdd2a27272/romers-ratt---en-strategi-for-romer-i-sverige-sou-201055-del-2-av-2> (2018-05-03); Skr. 2011/12:56 En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032, (2018-05-03); Rapport 2014:22 Nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter för romers rätt, Länsstyrelsen i Stockholms län, <http://extra.lansstyrelsen.se/romskinkludering/SiteCollectionDocuments/R2014-22-Nulagesbeskrivning-romers-ratt-webb.pdf>; Rapport 2014:27 Boverkets nulägesbeskrivning – en del av romsk inkludering 2012- 2032.

Centrala begrepp

Nationell minoritetsstatus

I december 1999 beslutade riksdagen att Sverige skulle ansluta sig till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.¹⁸ I den nationella minoritetspolitiken utgör självidentifikationsprincipen en viktig grundsten. Det innebär att ”varje individ avgör själv om hen anser sig tillhöra en nationell minoritet och om hen vill göra anspråk på det skydd och stöd som samhället erbjuder minoriteten.”¹⁹

Nationella minoriteter

I Sverige finns fem erkända nationella minoriteter: judar, samer, romer, tornedalingar och sverigefinnar. De historiska minoritetsspråken är jiddish, samiska, romani chib, meänkieli och finska. Gemensamt för dessa grupper är att de har befolkat Sverige under en lång tid samt att de utgör grupper med en uttalad samhörighet. De har även en egen religion, språklig eller kulturell tillhörighet och en vilja att behålla sin identitet.

Romer

Uppskattningsvis uppgår antalet romer i Sverige till cirka 50 000–100 000. Romers levnadsvillkor idag är ofta sämre än för befolkningen i övrigt. Diskriminering och utanförskap är fortfarande en verklighet för många romer. Med romer avses i denna rapport enbart de romer som är bosatta eller har permanent uppehållstillstånd i Sverige och därmed är målgrupp för regeringens strategi för romsk inkludering, och inte de romer som är EU/EES- medborgare och vistas tillfälligt i landet utan uppehålls- rätt eller uppehållstillstånd.

Antiziganism

Antiziganism bygger på fördomar om att romer ser ut och uppför sig på ett visst sätt. Den kommer till uttryck genom fientliga handlingar mot eller åsikter om romer. Antiziganism utgår från en ojämlig värdering av människor och kränker principen om alla människors lika värde och rättigheter. Begreppen ”zigenare” och ”tattare” är nedlåtande och kränkande begrepp på romer.²⁰

¹⁸ Bet. 1999/2000: KU6 Erkännande av nationella minoriteter i Sverige

¹⁹ Prop. 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna,
<http://www.regeringen.se/49bafd/contentassets/cb45420dc4fb44c1bb7214d3b065c5d1/prop-200809158-fran-erkannande-till-egenmakt---regeringens-strategi-for-de-nationella-minoriteterna> (2018-05-03)

²⁰ Kommissionen mot Antiziganism (2016) *Antiziganismen i Sverige. Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och idag*, s.4.

Rätten till bostad

Ingen lagstadgad rätt till bostad

Rätten till bostad är en mänsklig rättighet som är inskriven i Förenta Nationernas (FN:s) allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. I artikel 25 står det att:

Var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande, inklusive mat, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster.²¹

Rätten till bostad är även inskriven i Europarådets sociala stadga. Staterna ska främja tillgången på bostäder med rimlig standard, förebygga och minska hemlösheten i syfte att succesivt undanröja den och göra bostäder ekonomiskt tillgängliga för personer som saknar tillräckliga medel. Med rimlig standard menas bland annat att bostaden inte ska vara för trång, medföra hälsorisker och att den ska ha grundläggande bekvämligheter som rinnande vatten, värme, sophantering och elektricitet.²²

Rätten till bostad är även inskriven i regeringsformen, en av Sveriges fyra grundlagar. Staten och kommunerna ska på olika sätt underlätta för medborgarna att hitta en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden. Rättigheten är formulerad som ett mål för samhällets verksamhet, vilket innebär att den inte är en rättighet som en medborgare kan kräva genom att gå till domstol, utan att den ses som en målsättning.²³

I Sverige finns bara tre grupper som har lagstadgad rätt till bostad. De är personer med funktionsnedsättning, äldre och asylsökande. För andra gäller bostadsförsörjningslagen som innebär att kommunerna har skyldighet att ansvara för att planera bostadsförsörjningen och skapa förutsättningar för alla att bo i goda bostäder.²⁴

---

²¹ FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, artikel 25

²² SÖ 1998:35. Europeisk social stadga, artikel 31,

<http://www.regeringen.se/49c84d/contentassets/7c154cad8f754c22b17292242fb04c09/europeisk-social-stadga-reviderad> (2018-05-03)

²³ SFS 2011:109 Svensk författningssamling, regeringsformen, 1 kap.

2§, <http://www.notisum.se/KBVLag/20141385.pdf> (2018-05-03)

²⁴ SFS 2000: 1383. Lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar,

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20001383-om-kommunernas_sfs-2000-1383 (2018-05-03)

Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagen²⁵ syftar till att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Lagen förbjuder all osaklig och negativ särbehandling av bostadssökande och boende. Ett bostadsbolag får till exempel inte neka någon en bostad för att personen är rom eller för att hon bär romsk klädsel. De får inte heller begära att någon uppger sin etnicitet i ansökan, eller på annat sätt registrera att någon är rom.

Diskriminering kan ske direkt, vilket innebär att en person behandlas sämre än någon annan i en jämförbar situation och att detta har samband med någon av diskrimineringsgrunderna, som till exempel etnisk tillhörighet. Exempel på detta är att en person inte får den bostad som den söker på grund av dennes etnicitet, eller att personen blir behandlad sämre av en hyresvärd.

Diskriminering kan även ske indirekt, vilket innebär att en person missgynnas genom tillämpning av bestämmelser, kriterier och förfaringsätt som framstår som neutrala, men som slår hårdare mot en grupp som omfattas av diskrimineringslagen. Det kan till exempel vara att ett bostadsbolag ställer krav på att man måste ha svenskt medborgarskap eller svenskt personnummer för att få söka en bostad.

Diskrimineringslagen omfattar även trakasserier och sexuella trakasserier vilket innebär att en persons värdighet kränks. Det kan till exempel vara att en fastighetsägare eller en anställd hos en fastighetsägare uttrycker sig rasistiskt, eller sexistiskt mot en hyresgäst.

Diskrimineringslagen gäller vid all uthyrning och försäljning av bostäder utanför privat- och familjelivet. Den gäller också bostadsförmedlare, mäklare och bostadsrättsföreningar och i den fortsatta kundrelationen mellan hyresvärd och hyresgäst.

Diskriminerande handlingar kan anmälas till Diskrimineringsombudsmannen (DO) med möjlighet att pröva ärendet i domstol.

Det är inte ovanligt att en person som utsätts för diskriminerande beteende utsätts utifrån mer än en av diskrimineringsgrunderna samtidigt.

---

²⁵ SFS 2008:567 Diskrimineringslagen, http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567 (2018-05-03)

Minoritetslagen

I Sverige finns fem nationella minoriteter.²⁶ De är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Minoritetsfolken skyddas i Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (kallad minoritetslagen).²⁷ Lagen säger att det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur. Den säger även att myndigheter ska informera minoritetsgrupperna om deras rättigheter, ge dem möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt som möjligt samråda med representanter för minoriteterna.

Sammanställning av studien

Nulägesrapporten omfattar fem kommuner – Gävle, Göteborg, Haninge, Helsingborg och Linköping. Göteborg, Helsingborg och Linköping var pilotkommuner under åren 2012–2015. Gävle och Haninge är utvecklingskommuner under åren 2016–2019. Studien följer upp åren 2012–2017. Eftersom nulägesbeskrivningen syftar till att följa upp åren 2012–2017 har endast de delar av intervjuerna med romer som rör den tidsperioden, samt tiden fram till att intervjuerna genomfördes i januari och februari 2018, tagits med. När det gäller intervjuerna med bostadsbolag och kommunala tjänstemän omfattas tiden som utvecklingskommun, respektive pilotkommun fram till mars 2018.

Romska informanter

Om man är öppen med eller döljer sin romska identitet påverkar kontakten med bostadsbolag och andrahandsuthyrare

Hur de romska informanterna upplever att de blir behandlade när de söker bostad är nära kopplat till om de har valt att vara öppna med eller dölja

---

²⁶ I enighet med Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2, <http://www.regeringen.se/49c846/contentassets/02b946ed1ee747a1a7bf4874fd8d3633/ramkonvention-om-skydd-for-nationella-minoriteter> (2018-05-03)) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3, <http://www.regeringen.se/49c846/contentassets/97147c5866ea4d85ac99404ffa010dae/eurpeisk-stadga-om-landsdels--eller-minoritetsprak> (2018-05-03)).

²⁷ SFS 2009:724 Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724 (2018-05-03)

sin romska identitet. De som säger att de har blivit bra bemötta i samband med att de har sökt bostad uppger att de har dolt sin identitet.

Att dölja sin romska identitet behöver inte innebära något aktivt beslut. Man uppger inte etnisk tillhörighet i ansökningsformuläret, och får man ingen fråga kring detta i samband med lägenhetsvisningen blir inte ställningstagandet aktuellt. Även i sådana situationer tycks det dock vara en aktuell fråga för de enskilda individerna och de tycker inte att det känns bra att de inte kan vara öppna kring detta.

Det är inget man behöver berätta, det har jag aldrig gjort någon gång. Det är aldrig någon som har nämnt det heller... [...] Det är jättekonstigt [att inte kunna säga öppet att man är rom.] Du kan ju säga att ”Ja, jag är arab, jag är från Syrien” det är okej. Men att säga att du är ”zigenare” [...] Det faller inte alltid i god jord.²⁸

Att dölja sin romska identitet innebär också att man kan råka ta del av diskriminerande uttalanden som det egentligen inte är meningen att romer ska höra. Flera intervjupersoner vittnar om det.

En kvinna berättar att:

Min dotter kom från USA och behövde få ett kontrakt på en lägenhet. Hon bodde hos mig, och hon ringde till [bostadsbolag] och undrade hur fort hon kunde få en lägenhet och att nu bor hon hos mamma i en tvåa. Och då sa de det att ”Ibland får man bo lite Taikon” och jag vet att [min dotter] kände sig väldigt kränkt. Hon kände nog inte att hon var i den positionen att hon kunde säga något, för att hon var i behov av lägenhet och ville inte ställa till något bråk om man säger.²⁹

En del berättar att de har fått en fråga om var de kommer ifrån i samband med lägenhetsvisningar. De måste då välja att svara att de är romer, eller att de kommer från ett annat land som t ex Serbien. Det kan vara ett land där de har bott tidigare, men det kan även vara ett land där de aldrig har bott men där man tycker att man liknar majoritetsbefolkningen. En del vill inte uppge det land där de tidigare har bott eftersom deras utseende inte stämmer med majoritetsbefolkningens och det då blir tydligt att de är romer. Andra har familjer som har bott i Sverige länge och har därför inte någon sådan anknytning till något annat land.

---

²⁸ Romsk informant, Anna

²⁹ Ibid

De som berättar att de är romer vittnar om att det sker en förändring i beteendet hos den de talar med i det ögonblick då de berättar. En kvinna säger att:

Jag pratar ju väldigt bra svenska och har ett svenskt efternamn, så det går bra tills man ser mig och jag inte ser ut som den här typiska [svenskklingande namn]... Och då frågar man var jag kommer ifrån och sådär, och när jag säger att jag är rom då blir det liksom ”Ja, vi återkommer”. Och det här med återkommer, det är samma som blankt nej.³⁰

Hon berättar vidare att bostadsbolaget har känt till hennes ekonomi, hur många som ska bo i bostaden etc. redan innan mötet så det kan inte vara det som är anledningen till att hon inte får lägenheten.

Bland dem som väljer att vara öppna med sin romska identitet finns det personer som väljer det för att de tycker att det är viktigt, men det finns också de som inte *kan* dölja det eftersom de bär traditionella romska³¹ kläder eller har ett efternamn som förknippas med romer eller associeras med en romsk släkt. Alla som är öppna med sin romska identitet ger uttryck för en misstro mot att de blir lika behandlade som icke-romer när de söker bostad. De förväntar sig att bli sämre bemötta om de berättar att de är romer. Det gäller både bostadsbolag och vid andrahandsuthyrning.

Även i den kontakt man har haft med hyresvärderna i egenskap av boende syns motsvarande mönster. Alla som upplever att de har blivit sämre bemötta än andra hyresgäster när de söker hjälp är öppna med sin romska identitet. Av dem är det två som berättar om uttalade konflikter med bostadsbolagen. Av dem som upplever att de har blivit likvärdigt bemötta döljer alla utom en sin romska identitet.

Misstro och klagomål från grannar

När det gäller bemötandet från grannar finns det inget samband med om man väljer att vara öppen med eller dölja sin romska identitet. En majoritet av intervjupersonerna upplever att grannarna behandlar dem likvärdigt som andra som bor i området. Bland dem finns det både de som är öppna med och de som döljer sin identitet. Det är personer som bor i bostadsrätt, villa, eller som har bott lång tid i samma hyresrätt. Intervjufrågan har fokus på diskriminerande beteende som är kopplat till att de är romer, vilket

---

³⁰ Romsk informant, Julia.

³¹ Den mest synliga och kända romska dräkten är kaledräkten som bärs av finska romer. <http://www.minoritet.se/kjolen-ar-en-svar-frag-a-for-mamma-och-dottrar> (2018-04-18)

innebär att alla som uppger att de inte känner sig likvärdigt bemötta är öppna med sin romska identitet.

Flera intervjupersoner vittnar dock om att de känner sig utpekade, orättvist behandlade eller har mötts av fördomar i sitt bostadsområde på grund av att de är romer. De berättar att andra boende tittar snett på dem eller håller extra koll på vad de gör. Det är även vanligt att grannar inte hälsar tillbaka i trapphuset även om man själv hälsar varje gång man möts och att de är misstänksamma mot att släppa in dem i trapphuset där de bor.

En man berättar att:

Ibland det har varit... att jag glömmer portnyckeln. För vi har en sådan här... Man måste ha en bricka för att komma in. Ibland så ser jag att någon går in och då vill jag springa efter och bara "Oj, förlåt jag glömde brickan." Då stänger de [läs. grannarna] dörren. [...] "Jag bor här, förlåt snälla, jag har bott här i snart i 30 år."³²

En kvinna berättar att:

Många svenskar, när de ser mig framför hissen där nere. Och de tittar om jag trycker koden, om jag kan den. Det såg jag flera, flera gånger [...] Jag visar dem, jag verkligen visar dem "0818".³³

Hon berättar även att det vid ett tillfälle var en kvinna som frågade henne hur hon hade kommit in:

"Och vem är du?" och jag bara tittade på henne såhär. Du får inget svar. "Jag bara bor här" sa jag "Det är det enda du behöver veta."

Det förekommer även att boende öppet talar illa om dem. En kvinna säger att:

Jag hörde en kvinna som sa "Usch, jävla 'zigenare'!" [...] Jag hörde det tydligt själv. [...] Det var meningen att jag skulle höra det.³⁴

En annan kvinna säger att:

---

³² Romsk informant, Johan.

³³ Romsk informant, Raija.

³⁴ Romsk informant, Mona.

Om de ska prata om oss... då är det "zigenarna". "Zigenarna" där borta. Det är 'zigenarna' som har gjort det." Och ibland så säger de "tattare" till oss.³⁵

Det förekommer även att grannar klagar. En del har klagat direkt till intervjupersonerna, medan andra har vänt sig till bostadsbolaget. En del intervjupersoner känner sig besvikna över att grannar klagat till bostadsbolaget utan att nämna någonting för dem först. Att vända sig direkt till bostadsbolaget kan förstora upp händelsen.

De klagomål som nämns i intervjuerna beskrivs av intervjupersonerna som ogrundade. En kvinna berättar att:

Det var att barnen grät. Inne då, i lägenheten. Och de tyckte att det var spring på nätterna. Och på den tiden bodde *inte* min tonårige son hemma hos mig, så då hade jag bara en fyra månaders bebis som inte sprang någontans. För att hon kunde inte det. Och sen hade jag en ettåring som faktiskt sov på nätterna [...] Och jag sprang själv inte [...] "De springer hela nätterna och de spelar hög musik" vilket jag heller inte gjorde för jag ville inte väcka mina barn, liksom.³⁶

En annan kvinna berättar att:

De klagade på att det stod saker utanför dörren – de var inte mina. [De sa att] vaktmästaren hade klagat, och det hade han inte egentligen. Jag ringde till [bostadsbolaget] och sa att "Jag har inga grejer utanför, vaktmästaren har inte klagat. [...] Posten har jag också pratat med och det var inte i det här huset, utan det var ett helt annat hus som det egentligen hade klagats på".³⁷

Flera av intervjupersonerna känner även att de får klagomål, men att andra boende inte får det när de gör exakt samma sak. En man berättar att:

Det var väl några år sen nu, så hade jag en cykel och då ställde jag den nere vid gången [...] Det är liksom en sidogång och man kan gå in där till en annan entré, så det är ganska rymligt. [...] Det täcker ingen dörr eller entré [...] Men det störde man sig så mycket på så att man kontak-

---

³⁵ Romsk informant, Vanja.

³⁶ Romsk informant, Julia.

³⁷ Romsk informant, Anna.

tade hyresvärderna. [...] Och det var efter en eller två dagar, liksom. Och då så har jag för mig att vi fick någon lapp hem ”Ta bort cykeln” [...] ”Okej, det var väl ingen big deal” tänkte jag ”Ja, ja, jag tar bort den då”. Och sen efter det så såg jag att det var 2–3 cyklar som stod där, liksom, på ungefär samma ställen. Och de fick stå där. Och de får fortfarande än i dag stå där. Och de har inte tagits bort. Och då undrar jag, hur kommer det sig att inte *de* har fått en sån lapp som *jag* fick om att ta bort min cykel efter en-två dagar där...³⁸

Han säger även att:

Och även med sopor... Man lägger en soppåse utanför sopnedkastet när det är fullt... Och då så sätts det upp lappar igen, i entrén liksom. [...] ”Sopor får inte existera” [...] Och så ser jag nästan ett berg av sopor och då står det inte någon lapp heller [...] För mig blir det tydligt, alltså, vad det handlar om [...] Det är inte så noga med andra [...] men med vår familj och vad vi gör är det *extremt* noga.

Två av intervjupersonerna har under den undersökta femårsperioden flyttat på grund av klagomål.

En kvinna berättar att:

Det var grannar som klagade på mig, att hundarna skällde... [De] hittade på saker om mig. Det var lite drama, det var jobbigt [...] Det var förra hösten. Så jag flyttade från den lägenheten, flyttade ihop med min dotter, man och barn. [...] Jag kände ju såhär ”Oj, är det fara för mitt kontrakt?” ”Nej, nej, nej, ta det lugnt. Det är ingen allvarlig grej det här.” Men det var obehagligt att bo där med en granne som klagat på en.³⁹

En annan kvinna berättar att:

Ja, det har jag blivit tvingad till. För att... jag bodde [i stad]. Jag trivdes jättebra i lägenheten och det var perfekt liksom, efter mina behov och sådär. Men då var det en av grannarna som inte tyckte om mig. Och uttalade faktiskt att det var för att jag var rom. Så det blev... Hon hade jättemycket klagomål och jag förstod inte vad det var som

³⁸ Romsk informant, Veijo.

³⁹ Romsk informant, Anna.

hon klagade på, men det gjorde hon. [Hon klagade till] fastighetsägaren, då. Och till slut så fick jag flytta. Fastighetsägaren valde ju att tro på henne då. Fast det var väldigt tydligt att det handlade om min etnicitet.⁴⁰

En kvinna sammanfattar det som flera av intervjupersonerna ger uttryck för:

Det kan behövas väldigt lite för att det blir klagomål och så liksom kommer det upp att det är ”zigenare”, och så förstoras det upp. Hade det varit Petterssons hade det blivit på ett annat vis.⁴¹

Stereotyper

I intervjuerna är det tydligt att det finns en stereotyp bild av romer som man förhåller sig till. Flera av intervjupersonerna säger att ”jag är också människa”, eller någon motsvarande formulering. Det är anmärkningsvärt att man upplever ett behov av att uttrycka detta.

En kvinna säger att:

Rent allmänt, folk behöver lära känna oss. För att se att vi är också människor, inte som de tror. Det är bara massa negativa fördomar om oss [...] Folk behöver lära känna oss som människor, inte som cirkus och tjuvar och Gud vet vad.⁴²

En annan kvinna säger att:

Man vill slippa diskrimineringarna. Man vill slippa känna sig som en myra. Man vill slippa allt det här inom kränkning, för att [...] man känner sig som en sådan här outsider. Det känns jättejobbigt.⁴³

En del av intervjupersonerna berättar att när de har valt att berätta om sin romska tillhörighet för någon som de känner förtroende för så har de mötts av ett ifrågasättande. Ifrågasättandet baseras på en stereotyp bild av romer som de inte tycker stämmer på den enskilda romska individen eller familjen.

En kvinna säger att:

---

⁴⁰ Romsk informant, Julia.

⁴¹ Romsk informant, Anna.

⁴² Romsk informant, Cynthia.

⁴³ Romsk informant, Angelina.

Vi har ju bott här i [stad] och haft svenska kompisar, och då har vi liksom sagt ”Vi är ’zigenare’”. Och de har ju inte trott på oss, våra kompisar. ”Nej, men ni är inte ’zigenare’, ni bor inte i husvagn, ni bor inte si, ni bor inte så”.⁴⁴

En man säger att:

De hade den här bilden om man säger rom [...] att vi ska vara tjuvar, att vi gör kriminella saker, att vi inte sköter oss, att det skulle komma polis. Alla de där fördomarna man har. Och då blev vi ifrågasatta, massa gånger faktiskt. ”Om du verkligen är rom, för du lever inte som en rom. Ni jobbar, ni sköter er, era barn går i skolan... Det kommer inga poliser eller sådant.”⁴⁵

En kvinna sätter det i relation till andra:

Det har hänt på skolan, arbetsplatser eller någonting ”Jamen, du är ju inte som de andra” De menar inte illa, ju. Om någon säger till mig ”Ja, du är ju inte som *de*” ”Men du vet ju ingenting om dem heller! Men ändå har du dömt dem”.⁴⁶

Strategier för att möta den strukturella diskrimineringen

I intervjuerna framkommer det tydligt att det finns en strukturell diskriminering av romer i samhället. Många romer har utsatts för olika former av diskriminerande beteende sedan barndomen och de förväntar sig att mötas av fördomar och kränkande beteenden.

En kvinna säger att:

För mig som är rom känns det mer vanligt att man blir behandlad så. Man, liksom, är redo för det.⁴⁷

Intervjupersonerna förhåller sig ständigt till detta och använder olika strategier för att möta det. *En* sådan strategi är att dölja sin identitet. Eftersom de som gör det, gör det för att undvika diskriminerande beteende och inte för att de egentligen vill det, försöker de ständigt känna av människor de möter för att avgöra om de vågar berätta eller inte.

En annan strategi är att anstränga sig lite extra genom att vara extra trevlig och skötsam.

---

⁴⁴ Romsk informant, Vanja.

⁴⁵ Romsk informant, Demir.

⁴⁶ Romsk informant, Cynthia.

⁴⁷ Romsk informant, Vanessa.

En man säger att:

Det har med hela ens liv att göra, att man försöker anpassa sig att vara så bra utåt, eller ja allmänt, men utåt är ju det som syns mest [...] Och det är där som man antingen blir bedömd bra eller dåligt liksom. Och det har man ju tänkt på sen födseln. Att alltid försöka vara så god och schysst som möjligt och behandla folk rättvist och bra. Ja, vara allmänt trevlig liksom. [...] Det känns som att om jag hade haft en dålig dag offentligt, utåt, så känns det som att man hade blivit väldigt dömd [...] nästintill attackerad.⁴⁸

Ytterligare en strategi är att anstränga sig för att inte synas, höras eller störa någon. Man anpassar sig på olika sätt i sitt boende för att kompensera för att man upplever att det man gör förstoras upp, eller att man ofta blir anklagad för saker som man inte har gjort. Det kan vara i lägenheten, trapphuset, tvättstugan eller i bostadsområdet.

En kvinna säger att:

Jag har varit flera gånger hos vänner, ”zigenare”, släktingar ”Tyst, tyst! Grannarna kan bli arga” säger de. Så de lever i rädsla, ”zigenarna”. Om man är ”zigenare” så vill man liksom sköta sig, anpassa sig efter samhället.⁴⁹

En annan kvinna säger att:

Jag måste göra så att samhället runt mig... för att bli nöjda för att jag inte ska gå i deras väg... att jag inte stör dem [...] att de inte vet mycket om mig... [...] Jag har kanske varit sex gånger nere i centrum. Jag går inte ut så mycket. Jag har alltid dörren stängd. Vi romer är inte vana att stänga dörren och inte ha öppet, men jag stänger dörren. [...] Och jag tänker att jag måste gå ner tyst när jag går här hemifrån, till hissen, så att jag inte stör någon.⁵⁰

Ytterligare en kvinna berättar att:

När jag skulle beställa tid till tvättstugan. Då när jag skulle dit och hade min tid, då var det väldigt smutsigt där. Men jag började städa där för att inte jag skulle få skiten för det. Och det gjorde jag ett tag. Och efter ett bra tag var jag jättrött på det här att städa andras skit, så då bestämde jag

---

⁴⁸ Romsk informant, Veijo.

⁴⁹ Romsk informant, Livia.

⁵⁰ Romsk informant, Raija.

mig för att köpa... Jag fick en tvättmaskin inne i lägenheten.⁵¹

Ytterligare en strategi är att låtsas som ingenting när man utsätts för kränkande behandling. Man väljer att låtsas att man inte har hört det som sägs, att inte föra fram sitt perspektiv eller att inte hävda sin rätt.

En man berättar att:

Om man till exempel går ner till centrum och köper en kasse med lite mat och så. ”Har du snott det här på Willys eller?” Alltså det är så hela tiden och man har blivit så van vid det så man skiter i det [...] Jag fortsätter att gå bara. Från början var det lite svårt, man har sagt till, man säger emot ”Vad är det du säger?”. Det blir bråk, det blir allt möjligt. Men det har blivit så mycket att man inte bryr sig. Låt han säga vad han vill.⁵²

En annan man berättar att:

Jag resonerar mest som... hemma hos oss har vi alla jobb. Det är ingen som är arbetslös, och det går bra för familjen och man känner att man inte vill ha några problem nu. [...] För man har haft så mycket problem tidigare i sitt liv att när man kommer till en viss nivå där man känner ”Nu är jag trygg, nu är jag bekväm, här kan jag bo” så när någon kommer hem till dig och säger en sådan förnedrande sak så tänker man att man kan ta det bara, och gå vidare med sitt liv.⁵³

Det har även blivit tydligt att flera av intervjupersonerna är så vana vid diskriminerande beteende att de inte uppfattar händelser och värderar dem som kränkande. Det finns exempelvis personer som säger att de inte utsätts för kränkande beteende i sitt bostadsområde men som senare under intervjun berättar om händelser som vi uppfattar som kränkande. Det finns även de som berättar om händelser som de inte tycker är så allvarliga, men som vi bedömer som tydliga trakasserier. Även detta kan ses som ett uttryck för att man anpassar sig till den strukturella diskrimineringen. Det gör det också troligt att det finns ett mörkertal när det gäller uppgifter om diskriminerande beteende.

---

⁵¹ Romsk informant, Vanessa.

⁵² Romsk informant, Paul.

⁵³ Romsk informant, Jon.

Tveksamhet kring att anmäla om man utsätts för diskriminerande beteende

En del av intervjupersonerna ger också uttryck för en tveksamhet kring att anmäla om de känner att de har utsatts för kränkande behandling. Tveksamheten gäller både att anmäla till bostadsbolaget om man har utsatts för trakasserier av grannar och att anmäla till Diskrimineringsombudsmannen (DO) om man har upplevt diskriminerande beteende från bostadsbolaget eller från grannar. Anledningar till att inte anmäla är till exempel att de inte tror att de kommer att bli trodda och få hjälp, att de värnar om det positiva de har byggt upp i sitt liv och inte vill riskera att rasera det och att de är vana vid kränkande behandling. De uppger samma anledningar till att man inte vill anmäla till bostadsbolagen och till DO.

En kvinna berättar att:

Jag har inte [klagat] för att... jag vill ju inte flytta från det området där jag bor nu. Och ska vi börja tjafsa och bråka med grannar... och vi är ju alltså nära grannar... då blir det kanske en fejd. [...] Och om det är någon som kommer att få flytta är det jag, det vet jag. Och socialen går in och hjälper mig med en lägenhet, och då hamnar jag någonstans där jag inte kan bo, och inte vill bo.⁵⁴

En man säger att:

Hade det skett bara någon enstaka gång att man hade blivit diskriminerad, då skulle man kanske åkt på någon liten chock och så skulle man reagera. Men när man har känt sig diskriminerad hela livet, då bryr man sig inte så mycket utan man går bara vidare. Man försöker bara lägga det bakom sig. Åtminstone till man får nog.⁵⁵

Bland intervjupersonerna finns det även de som skulle välja att anmäla till DO om de utsätts för diskriminerande beteende. De skulle göra det för att det är viktigt att diskrimineringen blir synlig och att romer får sina rättigheter tillgodosedda. En av dem har också gjort det vid ett tillfälle. Två personer uppger att de skulle anmäla om det var deras barn som var utsatta, men att de inte skulle göra det om det gällde dem själv. För en del personer spelar det även roll hur allvarlig de känner att händelsen är. Det finns diskriminerande beteenden som de skulle välja att inte anmäla medan de skulle anmäla vad de upplever som allvarligare förseelser.

---

⁵⁴ Romsk informant, Vanja.

⁵⁵ Romsk informant, Hans.

Fortsatt utbredd diskriminering av romer på bostadsmarknaden

Majoriteten av intervjupersonerna uppfattar diskrimineringen av romer på bostadsmarknaden som omfattande. De upplever att omfattningen inte har förändrats under de senaste fem åren, det vill säga att den varken har ökat eller minskat.

Det är viktigt att komma ihåg att de diskriminerande handlingar som riktas mot romer, riktas mot dem som inte kan, eller inte vill, dölja sin romska identitet. Det finns alltså troligtvis ett stort mörkertal. Om alla personer som identifierar sig som romer i Sverige skulle vara öppna med sin romska identitet är det sannolikt att många fler skulle drabbas av diskriminerande beteende på bostadsmarknaden.

En man säger att:

Jag säger inte att jag är rom rakt ut. Men när jag har varit i kontakt med de romer som säger att de är romer så var det inte så positivt. Så de har sagt till mig ”Säg inte att du är rom, då är det enklare att få lägenhet”.⁵⁶

En kvinna säger att:

Det är väldigt stor diskriminering på bostadsmarknaden. Människor, romer, byter efternamn för att bli mer attraktiva på bostadsmarknaden. Och det är ett ganska tydligt tecken på att det inte fungerar [...] Nu råkar det inte alltid hjälpa, eller räcka liksom, för att man kan ha ett anorlunda utseende [...] och så framgår det ändå att man är rom.⁵⁷

Intervjupersonerna ger uttryck för att diskrimineringen av romer på bostadsmarknaden är mest utbredd i samband med att man söker bostad. Ser man på intervjuerna som helhet har dock berättelser om diskriminerande beteende från grannar varit fler än de som gäller diskriminerande beteende i samband med att man söker bostad. Det kan bero på hur intervjufrågorna har ställts, men det kan även vara ett uttryck för att man är så van vid att behandlas kränkande i vardagen att man inte tänker på det som ett diskriminerande beteende. Att det finns en risk för ett mörkertal kring detta har nämnts ovan.

---

⁵⁶ Romsk informant, Jon.

⁵⁷ Romsk informant, Julia.

Bostadsbolagen behöver mer kunskap om romer som nationell minoritet

En majoritet av intervjupersonerna anser att bostadsbolagen behöver veta mer om romsk kultur och historia, samt hur Sveriges antiziganistiska politik under 1900-talet hänger samman med romers situation i dag. Många av de problem som nämns i intervjuerna har en tydlig koppling till att den förda politiken gjorde det svårt för romer att bli en del av det svenska samhället. Det yttrar sig till exempel i misstro mot myndigheter och bostadsbolag, att en del romer har svårigheter att läsa och skriva samt att familjen har fått stor betydelse, vilket gör att man ofta besöker varandra i hemmet. Den syn på romer som dominerade under första halvan av 1900-talet har även spätt på den strukturella diskriminering som finns i samhället, och som även finns inom bostadssektorn.

En man säger att:

Jag tror inte alls att de har någon bra kunskap. Jag tror att det är [...] rätt mycket fördomar och stereotyper av romer. [De behöver veta] var romer kommer ifrån och varför de för sig på annorlunda sätt än majoritetsbefolkningen gör. För att de har en annan kultur och tradition. Och att i stället kunna få förstå hur en kultur fungerar och se det fina i det, och inte bara se det som något negativt bara för att man inte förstår. Och på grund av det negativa man tycker sig se så gör man det svårt för folk att komma in.⁵⁸

En annan man säger att:

Jag tror att de har mer kunskap om nyanlända än om en minoritetsgrupp som har funnits i Sverige i mer än 500 år.⁵⁹

Några av intervjupersonerna nämner specifikt att de tycker att bostadsbolagen behöver känna till att romer inte är en homogen grupp, utan att det finns olika romska grupper och att de skiljer sig åt både när det gäller kultur, historia och dialekter.

De tror att alla vi är likadana, men vi är inte alla likadana. [...] Det finns svenska romer, finska romer, serbiska, bulgariska, rumänska, det är många romer. Och alla vi har inte ens samma dialekt, jag förstår inte vad alla säger.⁶⁰

---

⁵⁸ Romsk informant, Hans.

⁵⁹ Romsk informant, Jon.

⁶⁰ Romsk informant, Niko.

De talar även om behovet av likabehandling, att se till individen och inte döma någon utifrån gruppstillhörighet samt att man ibland behöver behandla individer olika för att det ska bli lika. Det är en utbredd uppfattning att personer som är öppna med sin romska identitet inte blir lika behandlade på bostadsmarknaden.

En kvinna säger att:

Döm inte ut i förväg. Det är just det de ska lära sig att...
Se inte skillnaden på den här romska familjen och den här svenska familjen, för de är kanske likadana. Sen kanske den tredje är värre än de andra...⁶¹

En man säger att:

Alla döljer sig bakom det här att vi behandlar alla lika [...] Och jag tycker det är dåligt. Man ska behandla alla olika för ett lika resultat.⁶²

Några lyfter att bostadsbolagen behöver känna till att romer ofta utsätts för trakasserier i olika sammanhang och att en del därför undviker att visa sin romska identitet. Att ha kännedom om detta kan öppna för ett bemötande som underlättar för individer att känna sig trygga i att visa sin romska identitet.

Några lyfter även att det kan finnas ett behov av muntlig information på romani chib. Personer som inte är läs- och skrivkunniga kan exempelvis behöva hjälp med att fylla i ett formulär för att ställa sig i bostadskö på bostadsbolagets hemsida eller få muntlig information kring förändringar i bostadsområdet.

En man säger att:

Jag tänker väl att de skulle kunna vara mer hjälpsamma, [...] med information och så vidare. Vad som behöver fyllas i i pappersväg. [...] Allmän information. Med tanke på att [...] många romer som är äldre idag inte har fått tillgång till skolgång [...] och har svårt med de här grejerna till exempel. Och då kan man ju ha särskild information till dem då. Med tanke på att man vet om historien liksom.⁶³

---

⁶¹ Romsk informant, Angelina.

⁶² Romsk informant, Demir.

⁶³ Romsk informant, Veijo.

Bostadsbolag

Viss kännedom om kommunens arbete med strategin för romsk inkludering

Huruvida bostadsbolagen känner till kommunernas arbete med strategin för romsk inkludering varierar. I tre av kommunerna känner bostadsbolagen till att respektive kommun på något sätt arbetar med romsk inkludering och de anger att de har kommit i kontakt med kommunens arbete på olika sätt.

I en utvecklingskommun berättar informanten att en representant från bostadsbolaget har varit inbjuden till möte med ett flertal kommunala förvaltningar, för att se om där är någon del som bostadsbolaget kan vara delaktigt i. I den andra utvecklingskommunen har bostadsbolaget inte hört något om arbetet för romsk inkludering och har ingen kännedom om vad detta arbete innebär. Informanten tror att det kan bero på att en ny ledning blivit tillsatt i bolaget under de senaste två åren och att tidigare ledningsgrupp möjligen känner till kommunens arbete med denna fråga.

I pilotkommunerna var en informant delaktig i en utvecklingsgrupp inom kommunen och har också blivit inbjuden till konferenser och andra evenemang som inbegriper arbetet för romsk inkludering. En annan informant kom först i kontakt med arbetet för romsk inkludering genom tidigare arbete. Informanten arbetar sedan 1,5 år tillbaka på bostadsbolaget och kom här i kontakt med arbetet genom en nystartad kommunal arbetsgrupp mot rasism. Informanten betonar att hon vet om att arbetet med romsk inkludering finns, men att frågorna sällan når "längst ut i periferin där de här frågorna verkligen ska liksom, där syns de väldigt lite"⁶⁴ utan att de enligt henne stannar högre upp inom den kommunala verksamheten. I arbetsgruppen mot rasism har de lyft ut rasism ur bolagets likabehandlingsplaner, tillsammans med antiziganism, antisemitism osv. Arbetsgruppen har som mål att ta fram en plan mot rasism. Informanten berättar att även om de redan arbetar med likabehandling inom bolaget, har de ändå lyft ut vissa minoritetsgrupper för att behandla dessa särskilt i arbetsgruppen. Romerna är en av dessa grupper. I ytterligare ett bostadsbolag menar informanten att kännedom finns inom bolaget om att det finns ett särskilt center för dessa frågor där kunskap insamlas, men informanten har ingen kännedom om att bostadsbolaget ska ha varit i någon närmre kontakt med arbetet för romsk inkludering. Slutligen, i den sista av pilotkommunerna har informanten inte hört talas om kommunens arbete för romsk inkludering.

---

⁶⁴ Informant bostadsbolag 5

Arbete mot diskriminerande beteende i bostadsbolagen, men inte med fokus på romer

På frågan om särskilt arbete inom det egna bostadsbolaget mot diskriminerande beteende, svarade samtliga bostadsbolag att de inte längre är berörda av denna problematik vid uthyrning av bostäder. Som anledning nämns i samtliga fall datoriserade kösystem som helt baseras på kötid. Ett kösystem som de beskriver som lika för alla, och där samma provningar görs på alla individer oavsett bakgrund.

För tio år sen kunde man resonera 'nej men du med det här namnet kan inte bo här'. Det är omöjligt nu, utan det är helt transparent och det är kötiden och när du anmälde dig...⁶⁵

Samtliga informanter är positiva till denna typ av system och menar att systemen fungerar mycket väl i arbetet med uthyrning av bostäder och i arbetet för att motverka diskriminerande beteende i uthyrningsprocessen. Flera av informanterna berättar också om en form av bostadssocialt program med direktiv från kommunerna om att lämna över vissa bostäder till socialtjänsten som anvisningsbostäder. De berättar att förmedlingsprocessen för dessa bostäder helt och hållet ligger på socialförvaltningens ansvar. Det är också de enda bostäderna som inte förmedlas via den kommunala bostadskön i deras bestånd.

Det är inget av bostadsbolagen som menar att de bedriver någon form av arbete för att förebygga diskriminerande beteende särskilt mot romer, utan de berättar samtliga om ett mer generellt förhållningssätt mot diskriminerande beteende, som bygger på att ingen ska bli diskriminerad oavsett bakgrund.

Nej, vi har inte något särskilt arbete riktat mot romer. Men när vi såg över och gjorde de här justeringarna i våra uthyrningsregler så tittade vi ur perspektivet rent allmänt så att säkerställa att våra uthyrningsregler är transparenta och icke-diskriminerande egentligen utifrån alla diskrimineringsgrunder såsom kön, sexuell läggning osv., men jag kan inte säga att vi har haft något särskilt arbete riktat just mot romer.⁶⁶

Vi har ett mycket avancerat arbete för att minska segregeringen av alla målgrupper, så vi har ingenting särskilt just för romerna, men vi har det för alla målgrupper.⁶⁷

---

⁶⁵ Informant bostadsbolag 5.

⁶⁶ Informant bostadsbolag 4.

⁶⁷ Informant bostadsbolag 2.

En informant tror att särskilt riktat arbete mot en grupp snarare kan vara diskriminerande i sig och inget som informanten stödjer. En annan informant menar att det i arbetet mot diskriminerande beteende snarare handlar om att vara medveten om att det finns utsatta människor på olika sätt, speciellt i vissa delar av deras bostadsbestånd, och att de försöker ”stärka upp med service och infrastruktur och allt möjligt som kanske inte är lika tillgängligt för vissa grupper som för grupper som bor i andra delar av staden”⁶⁸. Ett bostadsbolag berättar exempelvis hur de:

... arbetar med mångfalds- och inkluderingsfrågor överlag, men inte specifikt med den romska gruppen. Delvis arbetar vi med integration ute i områdena med olika projekt och insatser för alla våra hyresgäster för en bättre inkludering av alla hyresgäster. Och delvis så arbetar vi internt också med värdegrundsfrågor, mångfaldsfrågor och interkulturell kompetens.⁶⁹

Ingen kännedom om diskriminerande beteende mot romer inom deras bestånd

Ingen av informanterna menar att de har hört något om att diskriminerande beteende gentemot romer skulle ha förekommit inom deras bestånd. Även här återknyts det starkt till de datoriserade kösystemen; ”vi kan inte diskriminera, det är omöjligt”⁷⁰.

Informanterna har heller ingen kännedom om att det skulle ha inkommit några klagomål som berör romer på något vis. Däremot menar flera informanter att bostadsdiskriminering absolut förekommer, men hos de fastighetsägare som inte har en uthyrningspolicy som inkluderar någon form av system som helt baseras på kötid.

Som kommunalt bostadsbolag här i [stad] så har vi ju... alltså vi kan inte diskriminera på... alltså vi kan inte diskriminera romer, det går ju inte liksom. Vi får ju... privata fastighetsägare kan ju det, men vi kan inte det i [bostadsbolag] det är omöjligt att diskriminera nu, det går inte [kösystemen som åsyftas förf. anm.].⁷¹

Informanten fortsätter med att mer ingående berätta om hur problematiken med diskriminerande beteende, enligt informanten, förekommer hos andra fastighetsägare.

---

⁶⁸ Informant bostadsbolag 6.

⁶⁹ Informant bostadsbolag 2.

⁷⁰ Informant bostadsbolag 5.

⁷¹ Informant bostadsbolag 5.

När man pratar om små bostads... alltså små, små fastighetsägare som kanske har 200 lägenheter och mindre än så, så hör man 'ja men det går inte att sätta dem med dem, och det går inte att sätta dem med dem och vi kan inte ha liksom, de med de här namnen i det området' och så [...]. Det blir massa klagomål från hyresgäster när man tar in liksom personer, romer och andra, förutfattade fördomar, men man har inte möjlighet eller tid att liksom ta hand om alla klagomål, så därför väljer man att inte hyra ut till vissa.⁷²

En annan informant är inne på samma linje och menar att diskriminerande beteende på bostadsmarknaden absolut förekommer, också med hänvisning till de aktörer som inte har infört en uthyrningspolicy baserad på kötid.

... tittar man på de privata hyresvärdarna i [stad] så är ju... så har ju de betydligt hårdare uthyrningsregler och krav på sina hyresgäster och det gör ju att få personer med annan etnisk bakgrund och så vidare får ju hyresbostad hos dem... så att säga privata hyresvärdarna... men om det... om de är särskilt diskriminerande för gruppen romer eller om det är för alla grupper utom etniskt svenska, vita medelålders personer med god inkomst, det är svårt att säga.⁷³

Informanten menar vidare att problematiken med olika uthyrningspolicys och diskriminerande beteende mot vissa grupper bidrar till, vad han uttrycker som, en viss "segregationsprocess". Vilket enligt honom innebär att bostadsbolaget som han representerar har:

... betydligt fler hyresgäster med så att säga svaga betalningsmöjligheter, med betalningsanmärkningar, osäkra inkomster och så vidare, eftersom de privata hyresvärdarna inte så att säga vill vara med och förse den delen av befolkningen med bostad.⁷⁴

En informant berättar att hon hört att diskriminerande beteende mot romer förekommer, men att det är svårt att sätta sig in i problematiken, och att det inte är något som förekommer inom hennes bostadsbolag såvitt hon känner till. En annan informant menar att det diskriminerande beteendet av romer på bostadsmarknaden "absolut minskat eftersom det har

---

⁷² Informant bostadsbolag 5.

⁷³ Informant bostadsbolag 4.

⁷⁴ Informant bostadsbolag 4.

kommit nya lagar och nya regler, för tio år sen kunde man nog välja mer”.⁷⁵

I tre övriga fall menar de att de inte har någon bild av hur utbrett det diskriminerande beteendet mot romer på bostadsmarknaden är i Sverige. I ett fall säger informanten att det kanske kan handla om ”strukturell diskriminering”⁷⁶ och att hon förstår att det finns en problematik, eftersom det pågår ett riktat arbete kopplat till dessa frågor, men att hon inte har någon särskild inblick i problematiken. I två av fallen menar informanterna att de inte har någon kännedom om att det skulle förekomma något särskilt diskriminerande beteende mot romer på bostadsmarknaden.

Överlag berättar informanterna om en allmänt ansträngd och tuff bostadsmarknad med långa bostadsköer, men att detta är något som drabbar alla, och inte är något som är specifikt utmärkande för romer. I två av fallen menar informanterna att det snarare är andra grupper som idag är i främsta riskzonen för diskriminerande beteende på bostadsmarknaden.

Vi kan inte se att den romska gruppen skulle vara mer utsatt eller i större utsträckning så att säga ha en besvärlig boendesituation än andra grupper. De största grupperna som har en besvärlig situation på bostadsmarknaden i [stad] idag är nyanlända invandrargrupper.⁷⁷

En informant berättar om hur hon upplever att romerna idag inte längre är lika ”synliga” i samhället och att ”de smälter in mer” än vissa andra grupper, vilket enligt henne kan vara en anledning till att diskriminerande beteende av romer på bostadsmarknaden inte längre är lika förekommande som hon upplever det.

Jag har en känsla av att de har blivit mer osynliga om man säger så, det är andra målgrupper som har kommit som är mer aktuella och kanske mer på tapeten än just romerna. De flesta romerna som vi har här i [stad] och som vi ser och som vi samarbetar med, det är personer som har bott här länge, så det är inte så att man känner en skillnad, jag tror inte att det är många som vet ens att de är romer. Sen finns det ju naturligtvis nya grupper också med romer som kommer, men de är varken mer eller mindre utsatta tror jag, än de andra grupperna som är nykomna till landet skulle jag vilja påstå. Så om vi ska försöka sammanfatta mitt svar så tror jag att de är kanske lite mindre utsatta än

---

⁷⁵ Informant bostadsbolag 5.

⁷⁶ Informant bostadsbolag 6.

⁷⁷ Informant bostadsbolag 4.

de har varit tidigare eftersom de smälter mer in, det är fler grupper som har kommit.⁷⁸

Kunskap och informations spridning viktigt för det vidare arbetet med romsk inkludering

I några av fallen lyfter informanterna kunskap som en viktig faktor för att arbeta vidare med frågor som rör diskriminerande beteende av romer på bostadsmarknaden. En informant menar att det är viktigt med information, både till bostadssökande och till de som arbetar inom bostadsbolagen.

... det är jätteviktigt att informera och föra en löpande dialog om vad som gäller, för att det är... ibland kanske jag säger, inte att det alltid är orsaken, men ibland så kan det vara så att när man inte är medveten hur reglerna ser ut, så kan man uppleva att man är diskriminerad för att man inte får en lägenhet, men anledningen är egentligen kanske att de inte har stått i kö eller att de inte vet hur det fungerar [...]. Så jag tror att det är lika stor grad information till den egna gruppen, som det är information och dialog med våra tjänstemän och andra tjänstemän i staden och övriga medborgare.⁷⁹

En annan informant menar att det råder en allmän förvirring idag, och att kunskap och utbildning därför är extra viktigt. Informanten menar att det finns en generell okunskap om romer, och att det inte heller är lätt att veta vem som åsyftas när det talas om romers rättigheter ”är det romer generellt eller EU-migranter, resanderomer eller några andra romer?”. Informanten fortsätter med att konstatera att ”ju mer kunskap man har, desto färre risker att diskriminera”.⁸⁰

Ytterligare en informant lyfter kunskapsfaktorn som viktig. Informanten menar att det behövs synliggöras att det fortfarande råder en problematik inom detta område ”man får jobba med kunskapsspridning, vad är konsekvenserna av diskriminering och vad blir konsekvenserna av det?”⁸¹.

I två av fallen lyfts också här datoriserade kösystem fram, och de beskriver det som det mest rättvisa systemet. En av informanterna menar att en möjlig lösning för att motverka diskriminerande beteende på bostadsmarknaden är att alla bostadsbolag implementerar denna typ av system.

---

⁷⁸ Informant bostadsbolag 2.

⁷⁹ Informant bostadsbolag 2.

⁸⁰ Informant bostadsbolag 5.

⁸¹ Informant bostadsbolag 6.

Jag tänker att en möjlig lösning är väl att fundera över att gå tillbaka till någon slags kommunaliserad bostadsförmedling där också privata hyresvärdar måste så att säga lämna sina lägenheter till uthyrning. Det är väl ett sätt att till viss mån säkerställa att man inte på samma sätt kan välja och vraka bland vilka man hyr ut sina lägenheter till.⁸²

I ett annat fall lyfts eftersläpande bostadsbyggande fram som den stora faktorn och att det behövs byggas mer, vilket i sin tur gör det lättare för alla att få en bostad.

Varierat intresse för Boverkets kostnadsfria utbildning om likabehandling av romer på bostadsmarknaden

När det gäller den kostnadsfria utbildning som Boverket erbjuder om likabehandling av romer på bostadsmarknaden så är intresset hos informanterna varierande. I två av fallen känner informanten till utbildningen sedan tidigare. I ena fallet hade informanten varit på SABO:s integrationsdagar i höstas och där hade någon nämnt den. Informanten poängterar dock att den skulle kunna marknadsföras starkare. Informanten menar att bostadsbolaget är intresserad av utbildningen, men att den behöver ”sättas i en kontext så att folk förstår varför vi gör det”⁸³ och att den kanske med fördel kan bakas in i ett större paket. I det andra fallet har informanten kännedom om utbildningen genom den kontakt som har skett med kommunen i anknytning till arbetet med romsk inkludering. Informanten berättar att de har gått igenom utbildningen, men konstaterat att det mesta redan inbegrips i deras interna utbildningar. De håller för närvarande en diskussion om huruvida vissa anställda möjligen ska få genomföra utbildningen.

... vi har kunnat konstatera att det mesta av det som finns ute i den utbildningen har vi redan inom våra interna utbildningar. Den enda skillnaden är att vi inte riktar oss specifikt till den romska gruppen utan det är mot alla.⁸⁴

I två av fallen har informanterna inte hört talas om utbildningen tidigare, men ställer sig någorlunda positiva till att låta personalen gå utbildningen. I det ena fallet menar informanten att det inte är uteslutet att de kan erbjuda berörda personalgrupper att ta del av den, men att de får titta närmre på det. I det andra fallet menar informanten att det var ett bra tips, men formulerar inte sig mer än så. I resterande två fall har de inte hört ta-

---

⁸² Informant bostadsbolag 4.

⁸³ Informant bostadsbolag 5.

⁸⁴ Informant bostadsbolag 2.

las om utbildningen och menar att de inte heller har något behov av den i bolaget.

Eftersom vi nu har vårt kösystem... det är ju det vi måste jobba efter och som är vårt uppdrag... Så att jag anser att vi inte har någon diskriminering på så sätt, så att då har vi inte behov av utbildningen heller.⁸⁵

Det har aldrig funnits något behov, vi har aldrig haft frågan uppe, att det skulle dels förekomma diskriminering eller att det skulle vara något problem, nej det behovet finns inte. Vi har vår kö och den som står i kö får lägenhet, om man har tillräckligt mycket köpoäng, och sen så flyter det där på.⁸⁶

I båda fallen menar de att diskriminerande beteende mot romer inte förekommer i deras bestånd, då alla bostäder förmedlas via det datoriserade kösystemet.

Aktiviteter i pilot- och utvecklingskommuner

Kommunerna arbetar med bostadsfrågan

Kommunernas arbete med bostadsfrågan varierar. I en utvecklingskommun menar de att arbetet inom bostadsfrågan har varit begränsat, men att de har fört en dialog med bostadsbolaget om hur de gemensamt kan utveckla arbetet kopplat till strategin för romsk inkludering. Frågan om utbildningsinsatser för bostadsbolagets personal har också lyfts och de har även undersökt intresset för Boverkets utbildningsmaterial om likabehandling av romer på bostadsmarknaden. De har tagit tillvara synpunkter från finska romer i kommunen som handlar om deras situation på bostadsmarknaden och har därigenom identifierat ett behov av att vidareutbilda socialtjänstens medarbetare i frågor som rör romer och boende, bland annat om traditioner som kan styra val av bostad och bostadsort för denna målgrupp. De planerar därför nu en sådan vidareutbildning. För övrigt lyfter de att de har fått väldigt få frågor från kommunens romer vad gäller bostadsmarknaden, så därför är detta inte ett av de områden som kommunen hittills har prioriterat i arbetet med romsk inkludering.

I den andra utvecklingskommunen har en undersökning genomförts, då de i förstahand velat identifiera hur situationen för romer på bostadsmarknaden är i kommunen. Inom ramen för undersökningen utfördes ett tjugotal intervjuer med romer och en rapport sammanställdes som baserats på dessa intervjuer. Efter sammanställandet av rapporten har dialoger

---

⁸⁵ Informant bostadsbolag 3.

⁸⁶ Informant bostadsbolag 1.

förts om vilka behov som finns i kommunen inom detta område. I ett nästa steg (som ännu inte utförts vid tidpunkt för intervjun) kommer bostadsbolag i kommunen att kontaktas, såväl kommunala- som privata bolag, liksom den del av socialtjänsten som ansvarar för bostadsfrågan. Viktigt att förmedla till dessa aktörer, menar informanten, är hur situationen för romer på bostadsmarknaden ser ut och att sprida resultaten från den genomförda undersökningen. Likväl har det genom undersökningen, enligt informanten, också identifierats ett behov av riktade insatser till romer. Han berättar att det i undersökningen uppmärksammats att många av de romska intervjupersonerna inte vet hur de ska gå tillväga för att få en bostad. Han fortsätter med att berätta om att det är en sak att förstå kösystemet, men att det datoriserade kösystemet kan verka som ett hinder, inte minst för äldre som i vissa fall har låga datorkunskaper. Det har därför, enligt informanten, identifierats ett behov av att prata med bostadsbolagen. De vill till bostadsbolagen förmedla kunskapen om att det har identifierats en problematik kring de kösystem som de använder sig av, då alla inte kan läsa, skriva eller vet hur de ska använda en dator, oavsett bakgrund. Avsikten med mötena är att undersöka hur bostadsbolagen och socialtjänsten tänker kring denna problematik. Samtidigt ämnar kommunen också att arbeta fram ett utbildningsmaterial riktat mot romer. Tanken är att ta fram ett videomaterial som kommer att finnas tillgängligt på internet. Materialet ska vara lättillgängligt i sin utformning och kommer att visas vid speciella träffar med romer. Utbildningsmaterialet kommer att beröra frågor om att söka bostad och hur bostadskön fungerar, vad det finns för krav på hyresgästen, hur de ska gå tillväga om de har hamnat hos Kronofogden, egna rollen i bostadsprocessen med mera. Dessa frågor identifierades som viktiga för romerna vid undersökningen. Arbetet med romsk inkludering beskrivs av informanten som en stegvis process och att deras arbete i nuläget är fokuserat mot informations-spridning. Vid tidpunkten för intervjun hade ingen kontakt med bostadsbolagen tagits. En avsikt är att också presentera Boverkets utbildning om likabehandling av romer på bostadsmarknaden för bostadsbolagen, men de har fortfarande ingen kännedom om hur bostadsbolagen kommer att ställa sig till detta material. Det är viktigt för informanten att arbeta med etablerat kontaktskapande, förtroende och långsiktighet i dialogen med bostadsbolagen.

I en av pilotkommunerna beskriver de sitt arbete som ”att de har gjort det som de i nuläget ser att de kan påverka”. De har enligt informanten haft upprepade möten (2013, 2016 och 2017) med det kommunala bostadsbolaget (detta bolag är dock ett av de bolag som, enligt informanten, inte har någon kännedom om kommunens arbete med strategin för romsk inkludering, vilket redovisats tidigare i texten) samt två privata aktörer. Bostadsfrågan har också lyfts under ett par tillfällen med kommunens romska samråd (2015, 2016 och 2017), där information och dialog kring

frågan stod på agendan. Ansvarig politiker deltog vid de två första tillfällena. Syftet var att informera, kunskapa och påverka. Kommunen har inget särskilt inplanerat när det gäller fokusområdet bostad framöver, utan uppger att det är en komplex fråga som de har parkerat för tillfället.

I en annan pilotkommun berättar de om hur frågorna i arbetet med romsk inkludering har implementerats i kommunen genom att de var en pilotkommun, och att arbetet har pågått löpande sedan 2012–2013. De bedriver en utvecklingsgrupp, där bland annat det kommunala bostadsbolaget finns representerat. De har möten cirka tre gånger per år, där de diskuterar nuläge och hur de kan arbeta vidare. De har presenterat Boverkets utbildningsmaterial för likabehandling av romer på bostadsmarknaden för det kommunala bostadsbolaget och socialtjänstens avdelning för bostadsförmedling, och diskuterat hur denna utbildning skulle kunna användas i bostadsbolagets verksamhet. Responsen från det kommunala bostadsbolaget, var enligt informanten något tveksamt. Bostadsbolaget menar, enligt honom, att stora delar av Boverkets utbildning redan inbegrips i deras ordinära utbildningsmaterial (som dock inte är riktat särskilt mot romer). Bostadsbolaget bedömer enligt honom, att utbildningsmaterialet från Boverket främst riktas mot de som arbetar med uthyrningsfrågor. Han berättar att bostadsbolaget därför snarare har önskemål om ökad information om romers historia och kultur, vilken ska vända sig mot fastighetsskötare och annan personal som arbetar ute i områden och direkt mot hyresgästerna. Avsikten hos kommunen, är att i ett nästa steg ta kontakt med privata hyresvärdar och likaså här presentera Boverkets utbildningsmaterial. Målet är att så många bostadsbolag och andra involverade aktörer som möjligt ska genomföra Boverkets utbildning för likabehandling av romer på bostadsmarknaden. Inga särskilda medel är avsatta för detta ändamål, utan arbetet bedrivs inom ordinarie verksamhet.

I ytterligare en pilotkommun har en del av arbetet fortsatt efter perioden som pilotkommun. Kommunen har sedan uppstarten 2012 regelbundet samrått med romska representanter, i syfte att öka delaktigheten och inflytandet hos romer, med stöd av minoritetslagens grundskydd. Under hösten 2017 förstärktes arbetet genom sammansättandet av ett råd som är politiskt förankrat. Rådet ska bestå av representanter från samtliga partier som finns representerade i kommunstyrelsen, samt tio representanter för den romska minoriteten (med två representanter per undergrupp; finska romer, nyanlända romer, resande/resandefolket, svenska romer och utomnordiska romer) samt ersättare. Rådet har endast sammanträtt vid tre tillfällen hittills och kommer ha fokus på utbildningsfrågor under första halvan av 2018. Under hösten 2018 är planerna att lyfta bostadsfrågan. På agendan är då att skapa dialog med bostadsbolag och att marknadsföra det utbildningsmaterial som Boverket har tagit fram om likabehandling av romer på bostadsmarknaden.

Diskussion och slutsatser

Slutsatser

Den romska frågan är inte synlig

Nulägesbeskrivningen indikerar att romerelaterade frågor inte är synliga inom bostadssektorn. Det kan bero på att många romer väljer att inte anmäla när de utsätts för diskriminerande beteende, att grannarna inte säger någonting specifikt om romer när de lämnar klagomål och att bostadsbolagen inte arbetar med minoritetsfrågor. Genom intervjuerna med romer framkommer det att många av dem som utsätts för diskriminerande beteende inte vågar anmäla eftersom de inte vill riskera att förlora den bostad de har. De vet att de har en utsatt position på bostadsmarknaden och vågar inte kritisera bostadsbolaget som de hyr av eller söker bostad hos. De vill inte heller anmäla grannar som trakasserar dem eftersom de uppfattar att de sällan blir trodda, utan att man väljer att tro på dem som inte är romer. När de utsätts för kränkande behandling väljer de att gå vidare och inte låtsas om det som har hänt. Det förekommer även att man inte uppfattar händelser som diskriminerande beteende eftersom man är van vid ett sämre bemötande och förväntar sig det. Många romer väljer också att dölja sin romska identitet för att förbättra sin situation på bostadsmarknaden – både som bostadssökande och som boende. Bilden bekräftas i tidigare studier som visar att många romer har låg benägenhet att anmäla

diskriminering, vilket indikerar ett stort mörkertal.⁸⁷ Att på detta sätt känna att man inte har utrymme att tillvarata sina rättigheter och utveckla sin kulturella identitet går emot syftet med minoritetspolitiken. Det förstärker även det utanförskap som många romer lever i, samt döljer den problematik som finns och behovet av att arbeta med frågan. Att, som grupp, bryta detta beteende och synliggöra de problem som finns skulle göra att frågan blir synlig för bostadsbolag och i samhället i stort. Samtidigt riskerar enskilda individer att drabbas negativt om de är tydliga kring de diskriminerande beteenden som de utsätts för.

Romers utsatthet på bostadsmarknaden är inte synligt för bostadsbolagen eftersom de inte får in anmälningar som rör romer. Det är inte bara en följd av att romer väljer att inte anmäla, utan troligtvis även att grannar som lämnar klagomål undviker att uttrycka sig antiziganistiskt i kontakten med bostadsbolaget, även om de gör det gentemot den enskilda romska individen eller hushållet. Att det inte kommer in klagomål riktat specifikt mot romer gör att bostadsbolagen drar slutsatsen att det inte förekommer diskriminering av romer inom deras bestånd. De ser därför inte något behov av kunskap om romer som minoritetsgrupp, utan efterfrågar i stället allmänna utbildningar om antidiskriminering. För att se behovet av kunskap om romer som minoritetsgrupp, samt hur situationen sett och ser ut för många romer inom olika samhällsområden, behövs förändring i det allmänna förhållningssättet till romarelaterade – och även minoritetsfrågor i stort.

Bostadsbolagen fokuserar på rak bostadskö

De intervjuade bostadsbolagen uppger att det inte förekommer någon diskriminering av romer inom deras bestånd, men de känner till att det kan förekomma inom andra bostadsbolag. De framhåller att de använder sig av så kallad rak bostadskö där bostäder tilldelas enbart efter kötid och att det säkerställer att romer inte utsätts för diskriminerande beteende. Även om rak bostadskö är ett steg i rätt riktning för att minska diskrimineringen på bostadsmarknaden är det viktigt att man inte ser det som en ensam lösning. Att stort fokus läggs på uthyrningsprocessen innebär en risk att bostadsbolagen lutar sig för mycket mot systemen och att de inte är öppna för att det kan ske diskriminering som de inte känner till.

Diskriminering i samband med att man söker bostad är bara *en* del av den diskriminering som romer kan utsättas för kopplat till bostadsfrågan.

---

⁸⁷ European Union Agency for Fundamental Rights (2009) *Data in Focus Report 1: The Roma*, European Union Minorities and Discrimination Survey (EU-MIDIS) och Diskrimineringsombudsmannen. *Romers rättigheter. Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor* (2012).

Kränkningar kan även ske i själva boendet – av anställda på bostadsbolaget eller av grannar. Bostadsbolagen lyfter inte fram någon policy som säkerställer att det inte förekommer diskriminerande beteende längre ner i organisationen och de visar inte heller öppenhet kring risken att det kan förekomma. Det finns en risk att operativ personal inte rapporterar antiziganistiskt beteende från grannar till ledningen om de inte har fått signaler om att ledningen vill ha sådan information.

Intervjuerna visar även att det behövs en ökad medvetenhet om att de kösystem som används för att säkerställa att man inte diskriminerar i samband med uthyrning kan få en diskriminerande effekt i sig. Alla bostadsökande är inte läs- och skrivkunniga och alla har inte datorkunskap. Det gör att systemen som används kan verka diskriminerande i sig. Det gäller inte bara romer, men de är en utsatt grupp på grund av den antiziganistiska historien.

Nulägesbeskrivningen visar att bostadsbolagen kan göra mer för att uppmärksamma om diskriminering av romer sker inom deras bestånd, att lyfta fram frågan, och att säkerställa likabehandling.

Stort gap mellan hur romerna och bostadsbolagen uppfattar romernas situation på bostadsmarknaden

Det är mycket stor skillnad på hur de intervjuade romerna och bostadsbolagen uppfattar romernas situation på bostadsmarknaden. Bostadsbolagen ser inte att det finns någon form av diskriminering av romer i samband med uthyrningsprocessen eller inom deras bestånd. Många av romerna beskriver däremot stora och återkommande problem med olika former av diskriminerande beteenden i samband med både bostadsökande och boendet.

En kombination av de olika faktorerna bristande förtroende för myndigheter, historiskt normaliserad och accepterad diskriminering, fördomar och bristande kunskap gör det oerhört svårt för en marginaliserad minoritetsgrupp att hävda sina rättigheter utan att viktiga samhällsaktörer tar en aktiv ansats och skapar förutsättningar för förändring.

Diskrimineringen tar sig olika uttryck

Diskrimineringen kan ta sig olika uttryck. Den direkta- och indirekta diskrimineringen i samband med uthyrningsprocessen kan i stor utsträckning arbetas bort med hjälp av rak bostadskö och en översyn av uthyrningsreglerna. Det innebär dock inte att man med säkerhet har arbetat bort all diskriminering som kan förekomma inom företaget. Problem med direkt diskriminering, trakasserier och diskriminerande beteende kan mycket väl finnas i andra sammanhang. Det är viktigt att inte bara arbeta bort sådant

som skulle kunna dömas enligt domstol, utan att man fokuserar på allt beteende som kan uppfattas som diskriminerande.

Den strukturella diskrimineringen i samhället kan resultera i att personer diskriminerar utan att vara medvetna om det. Många har mött fördomar om romer i barndomen och inte själva konfronterat och ifrågasatt dessa längre fram i livet. Det gör att det finns en risk att personer kan agera på ett sätt som kan uppfattas som kränkande när de egentligen menar väl och tror att de hjälper till. Att känna till romsk kultur och därmed få ökad förståelse för hur historien påverkar romers situation än idag gör att man kan medvetandegöra och förändra nyanserna i sitt bemötande. Om handlingen är medveten eller omedveten har ingen betydelse om ett ärende prövas i domstol.⁸⁸

Boverkets utbildning om likabehandling på bostadsmarknaden behöver spridas mer

Boverkets utbildning om likabehandling av romer på bostadsmarknaden berör merparten av det som de romska intervjupersonerna tycker att bostadsbolagen behöver ha mer kunskap om, det vill säga romsk kultur och historia, hur den svenska antiziganismen hänger samman med romers situation i dag, att det finns olika romska grupper som skiljer sig åt gällande både kultur, språk och historia, samt behovet av likabehandling och att se den enskilda individen.

De genomförda intervjuerna visar att utbildningen behöver få en större spridning. Den fyller ett uttalat kunskapsbehov, men bostadsbolagen tycks inte vara redo för den.

Flera av de intervjuade kommunerna ser ett behov av att kommunala- och privata bostadsbolag i deras respektive kommun går utbildningen och försöker marknadsföra den. Kommunerna har en central roll i arbetet med att förbättra romers situation, eftersom de ansvarar för verksamheter som är avgörande för romers möjligheter till inkludering i samhället,⁸⁹ men när det kommer till bostadsfrågan är det bostadsföretagen och fastighetsägarna som är de viktigaste aktörerna.

Kommunernas ansträngningar har dock inte gett efterfrågat resultat ännu och hittills har inget av de bolag som de har kontaktat anmält sig till utbildningen. Ett problem kan vara att bostadsbolagen inte har förstått att utbildningen riktar sig till operativ personal, utan tänker på de tjänstemän med mer övergripande funktioner som ofta har gått fler kurser i antidis-

⁸⁸ SFS 2008:567 *Diskrimineringslag*, 6 kap. 3§

⁸⁹ Regeringen, *Stöd till arbete på lokal nivå*, <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-strategi-for-romsk-inkludering/stod-till-arbete-pa-lokal-niva/> (2018-04-09)

kriminering, mänskliga rättigheter och liknande. Ett annat problem kan vara att man inte är självkritisk och reflekterar över möjligheten att diskriminerande beteende kan förekomma inom företaget.

Bostadsbolagen behöver förstå att de är en del av det samhälle som ska jobba för minoriteters rättigheter, och att även de har ett ansvar och kan bidra. Att bostadsbolagen inte ser betydelsen av att arbeta med fokus på nationella minoriteter betyder troligtvis att verksamheten kan utvecklas genom att man bedriver ett sådant arbete. Det är även intressant att bostadsbolagen tydligt lyfter fram kunskap som en nyckelfaktor, men att de ändå ställer sig tveksamma till att gå Boverkets utbildning.

Arbetet med romsk inkludering har lyft fram frågan men inte lett till förändring

Det återstår fortfarande mycket att göra för att regeringens mål om likvärdiga möjligheter för romer på bostadsmarknaden år 2032 ska uppnås. Intervjuerna med romerna indikerar att diskrimineringen av romer är utbredd på bostadsmarknaden och det går inte att se någon effekt av satsningen på romsk inkludering i form av upplevd minskad diskriminering, eller att bostadsbolagen arbetar med den romska frågan. Satsningen har dock lett till att frågan har lyfts fram, och genom marknadsföringen av Boverkets utbildning känner fler bostadsbolag till att det sker ett arbete kring detta.

De största hindren för att uppnå målet om romers likvärdiga möjligheter på bostadsmarknaden år 2032 är den strukturella diskrimineringen och okunskap i frågan. För att målet ska kunna uppnås och en verklig förändring ska komma till stånd behöver bostadsmarknadens aktörer förstå och acceptera att de har ett ansvar i det kollektiva arbetet med minoriteters rättigheter, öka sin kunskap kring romsk kultur och antiziganismens historia, vara självkritiska kring om det förekommer antiziganism inom deras företag och bestånd, samt stärka upp verksamheten så att den bidrar till att minska antiziganismen. Det behöver även skapas en atmosfär där romer känner sig trygga med att visa sin romska identitet och anmäla eventuellt diskriminerande beteende för att få bort mörkertalet samt tillgodose romers rättigheter. Det är viktigt att det sker ett kontinuerligt arbete i samhället för att motverka den strukturella diskrimineringen. Antiziganism upplevs av många som mer accepterat i samhället än annan rasism⁹⁰ och det finns många fördomar som måste arbetas bort.

---

⁹⁰ Forum för levande historia, *Antiziganism då och nu*, <https://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/antiziganism/antiziganism-da-och-nu> (2018-05-07)

Behov av insatser

Intervjuerna med romska informanter, bostadsbolag och ansvariga i de pilot- och utvecklingskommuner som har valt att arbeta med bostadsfrågan visar på behovet av ökad kunskap. Boverkets utbildning om likabehandling av romer på bostadsmarknaden skulle kunna bidra till att fylla flera av de kunskapsluckor som finns. Bostadsföretagen har mycket att vinna på att öka kompetensen och medvetenheten om romers situation på bostadsmarknaden och på så sätt främja utvecklandet av en inkluderande företagskultur. För att utbildningen ska få ett större genomslag måste emellertid bostadsföretagen vara mottagliga för den. Det kan kräva särskilda insatser som riktar sig till bostadsmarknadens aktörer i syfte att öka förståelsen för den roll man själv kan spela när det gäller att motverka diskrimineringen av romer och säkerställa minoriteters rättigheter.

Det finns även ett behov av att personer som arbetar med bostadsfrågan inom kommunernas socialförvaltningar, på motsvarande sätt som bostadsbolagen får mer kunskap om och förståelse för romarelaterade frågor. Regeringen bör finansiera att Boverkets utbildning om likabehandling av romer på bostadsmarknaden ges av romska utbildningsledare på motsvarande sätt för socialtjänstpersonal som för anställda på bostadsföretag. Det är möjligt att utbildningen kan användas i nuvarande utformning, men med mindre justeringar av innehållet.

Är nulägesbeskrivningen ett bra sätt att följa upp inom verksamhetsområdet?

Nulägesbeskrivningen fyller en funktion genom att den håller fokus på romarelaterade frågor och håller strategin för romsk inkludering levande. En kontinuerlig uppföljning ger en bild av vad de insatser som har gjorts ger för effekter, om man behöver göra någonting mer för att insatsen ska få efterfrågad effekt, samt om det finns ett behov av någon ytterligare insats. Att detta görs med relativt korta tidsintervaller och att alla berörda myndigheter gör en liknande uppföljning under samma tidsperiod ger en effektiv och bra genomlysning av det arbete som bedrivs. En samlad, övergripande bild ger en tydligare indikation på om insatserna räcker för att uppnå strategins övergripande mål att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.

Upplägget med platsbesök och intervjuer med romer ger en god inblick i de lokala förhållandena. Antalet intervjuer gör det inte möjligt att generalisera utifrån materialet, men intervjuerna med enskilda romer ger nyanserade berättelser som väsentligt bidrar till analysen i nulägesbeskrivningen.

En viktig fråga att ställa är dock i vilken mån den information som kommer fram i nulägesbeskrivningen når ut. Regeringen har initierat arbetet

med strategin för romsk inkludering, men det saknas fortfarande i stor utsträckning en medvetenhet hos de samhällsaktörer som har rådighet att åstadkomma den förändring som nulägesbeskrivningen visar ett behov av.

Referenser

European Union Agency for Fundamental Rights (2009) *Data in Focus Report 1: The Roma, European Union Minorities and Discrimination Survey (EU-MIDIS)*.

Betänkande 1999/2000: KU6 *Erkännande av nationella minoriteter i Sverige*.

Boverket (2014) *Boverkets nulägesbeskrivning – en del av romsk inkludering 2012-2032*, Rapport 2014:27, Boverket, Karlskrona.

Diskrimineringsombudsmannen (2012) *Romers rättigheter. Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor*.

Historielärarnas förenings årsskrift (2015) *Utkastade från lokalsamhället. Staten, kommunerna och mantalsskrivningen av romer under 1950-talet*. Stockholm: Historielärarnas förening.

Kommissionen mot Antiziganism (2016) *Antiziganismen i Sverige. Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och idag*.

Kulturdepartementet (2017) Ku2017/01295/DISK. *Uppdrag till Länsstyrelsen i Stockholms län att göra en nulägesbeskrivning i kommuner med verksamhet för romsk inkludering*.

Länsstyrelsen i Stockholms län (2014) *Nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter för romers rätt – utbildning, arbete, bostad, hälsa, social omsorg och trygghet*.

Proposition 2008/09:158 *Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 2000:1383. *Lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar*. Stockholm: Socialdepartementet.

SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet DISK.

SFS 2009:724. *Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SFS 2011:109. *Svensk författningssamling, regeringsformen omtryckt*. Stockholm:

Sjögren, David (2015) *Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige – en analyserande kunskapsöversikt*.

Skr. 2011/12:56. *En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032*.

Socialstyrelsen (2014). *Antiziganism i statlig tjänst: Socialstyrelsens behandling av romer och resande under 1900-talet*, Stockholm.

SOU 2005:56. *Det blågula glashuset – strukturell diskriminering i Sverige*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SOU 2010:55. *Romers rätt – en strategi för romer i Sverige*. Stockholm: Kulturdepartementet.

SÖ 1998:35. *Europeisk social stadga (reviderad)* Stockholm: Utrikesdepartementet.

SÖ 2000:2. *Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter*. Stockholm: Utrikesdepartementet.

SÖ 2000:3. *Den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk*. Stockholm: Utrikesdepartementet.

Domar och förlikningar från DO:s arkiv

- Omed. 2006/331.
- Anm. 2009/1049.
- Anm. 2011/981.

Elektroniska källor

Forum för levande historia (2018). *Antiziganism då och nu*, <https://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/antiziganism/antiziganism-da-och-nu> (hämtad 2018-05-07)

Förenta Nationerna (2017). *Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna*. <https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/vad-gor-fn-2/fns-arbete-med-manskliga-rattigheter/den-allmanna-forklaringen-om-de-manskliga-rattigheterna/> (hämtad 2018-04-18)

Minoritet.se (2017). *Kjolen är en svår fråga för mamma och döttrar*. <http://www.minoritet.se/kjolen-ar-en-svar-fraga-for-mamma-och-dottrar> (hämtad 2018-04-18)

Regeringen (2016). *Stöd till arbete på lokal nivå*. <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-strategi-for-romsk-inkludering/stod-till-arbete-pa-lokal-niva/> (hämtad 2018-04-09)

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se